

Årsrapport 2016

Hamar bispedømme

DEN NORSKE KIRKE

INNHold

DEL I. LEDERS BERETNING	1
DEL II. INTRODUKSJON TIL VIRKSOMHETEN OG HOVEDTALL	3
DEL III. ÅRETS AKTIVITETER OG RESULTATER -	5
1. SAMLET VURDERING AV RESULTATER, MÅLOPPNÅELSE OG RESSURSBRUK	5
2. RESULTATER OG MÅLOPPNÅELSE 2016	6
2.1 GUDSTJENESTELIV	6
2.2 DÅP OG TROSOPPLÆRING	11
2.3 KIRKE OG SAMFUNN	15
2.4 REKRUTTERING	20
3. OPPDRAG I TILDELINGSBREV 2016	24
3.1. SAMFUNNSSIKKERHET OG BEREDSKAP	24
4. NÆRMERE OMTALE AV VIRKEMIDDELBRUKEN	25
DEL IV. STYRING OG KONTROLL I VIRKSOMHETEN	27
1. MÅL-, RESULTAT- OG RISIKOSTYRING	27
2. LIKESTILLING	27
3. HMS/ARBEIDSMILJØ	29
4. OPPFØLGING AV REVISJONSMESSIGE FORHOLD	29
5. VURDERING AV MISLIGHETSRISIKO	29
DEL V. VURDERING AV FRAMTIDSUTSIKTER	30
DEL VI. ÅRSREGNSKAPET	31
1. LEDELSESKOMMENTARER	31
2. PRINSIPNOTE	32
3. BEVILGNINGSRAPPORTERINGEN	32
4. ARTSKONTORRAPPORTERINGEN	32

Del I. Leders beretning

En overordnet vurdering av måloppnåelse og resultater må gjøres ut fra de rammefaktorene som påvirket driften i bispedømmet. Et stort innsparingsbehov, rekordhøy utskiftning av ansatte og en høy sykemeldingsprosent har i 2016 gjort det krevende å nå målene som er satt. Når det til tross for store utfordringer er stabilitet og god måloppnåelse på flere områder er vi tilfreds. Ansatte og frivillige har bidratt mye for å møte utfordringene i 2016.

Oppslutningen om trosopplæringstiltakene ligger over landsgjennomsnittet, til tross for en liten nedgang fra 2015. Det vil sannsynligvis bli store endringer på dette området i årene som kommer. Etersom flere sokn vil få godkjente trosopplæringsplaner, vil det også bli en økning i antall enheter som måles. Konfirmasjonsprosenten i bispedømmet holder seg sterk på 86 %.

Trosopplæringsreformen setter krav til samhandling og eierskap blant både ansatte, råd og frivillige i menighetene. Bispedømmet har hatt stort fokus på å følge opp ulike prosesser i menighetene for å legge best mulig til rette for nye måter å arbeide sammen på. Samlet sett er vi fornøyd med oppfølging av trosopplæringsenhetene og konfirmasjonsprosenten

Antall gudstjenestedeltakere og gudstjenester på søn- og helligdager går ned, selv om samlet antall gudstjenester øker. Vi er ikke tilfreds med denne nedgangen, men ser den i sammenheng med 144 færre dåpshandlinger og store utskiftninger i bemanningen i 2016. Til tross for færre gudstjenester har prestene utført tre kirkelige handlinger mer pr. presteårsverk i 2016 enn i 2015. Selv om antall døpte fortsetter å gå ned, registrerer vi at andel døpte av medlemmer og tilhørige har stabilisert seg på 84 % de fem siste årene. Vi er glade for at 52 av bispedømmets 15-åringer valgte å døpe seg i 2016. I lys av den generelle nedgangen i antall døpte ellers i landet, er det grunn til å holde et vedvarende fokus på dåp.

Hamar bispedømme har lyst ut 33 stillinger i 2016 mot 19 i 2015. Landsgjennomsnittet er på 15 stillinger. Det er sannsynlig at den store utskiftningen av ansatte har hatt konsekvenser for måloppnåelsen på enkelte områder til virksomheten. Ved utgangen av 2016 er det tilsatt 10 islandske prester i bispedømmet. Rekruttering fra Island har vært viktig for å få tilsatt prester til bispedømmets stillinger de siste årene, ettersom rekruttering fra egne rekker har vært for lav. Samtidig blir det gjort målrettet arbeid blant unge som bidrar til rekruttering til kirkelige studier. Det er likevel behov for et sterkere fokus både på rekruttering lokalt og på samspill mellom arbeidet i menighetene og de aktuelle utdanningsinstitusjonene.

Sykefraværet har gått opp med 3,2 prosentpoeng til 7%. Økningen skyldes enkelte lengre sykemeldinger som ikke er arbeidsrelatert, og som nå er avsluttet. Økonomistyringen fortsetter å være under god kontroll, og regnskapet viser et mindre merforbruk på 325 000 kroner. Dette resultatet er vi svært fornøyd med sett i lys av innsparingsbehovet på 5 600 000 kroner ved inngangen til 2016. Situasjonen er imidlertid enda mer alvorlig ved inngangen til 2017, ettersom differansen mellom tildelte midler og ordinær drift har økt til 9 500 000 kroner. Bispedømmerådet har derfor satt i gang en omstillingsprosess med mål å optimalisere utnyttelsen av samlede ressurser og redusere kostnader. Når driftsnivået ikke kan opprettholdes på dagens nivå med de midlene vi har til rådighet, og samtidig ser en nedgang i deltakelse i kirkelige tjenester, er vi bekymret for folkekirkens framtid.

Grundige forberedelser i 2015 la et godt grunnlag for overgang til ny arbeidstidsordning for prestene 1. jan 2016. Den nye avtalen gir muligheter for god planlegging av prestens arbeidshverdag som tar hensyn til både lokale behov og prestens kompetanse. Erfaringene fra 2016 er at administrasjon av avtalen har vært tidkrevende for både prester, proster og bispedømmeadministrasjonen. Dette har

ført til en forskyvning fra ledelse til administrasjon av prestedtjenesten som ikke er heldig. Vi har ikke tilstrekkelig data tilgjengelig til å si om praktiseringen av avtalen har gitt mindre prestedtjeneste ut over gudstjenester, dåp, vielser og begravelser.

Omstilling i forholdet stat/kirke har preget bispedømmets arbeid i 2016. For at omstillingen ikke skal ha negativ innvirkning på medlemmer og medarbeidere, har Hamar lagt vekt på informasjon, både eksternt og internt, blant annet ved bruk av faste møtepunkter. Fokus blir gjerne på de organisatoriske, økonomiske, administrative og rettslige perspektivene. Desto viktigere blir det å holde frem det som er kirkens primære oppdrag – at kirken fortsatt skal være der for medlemmene og for samfunnet som kirken er en del av.

Båndene mellom folk og kirke går lang tilbake i tid. I vårt bispedømme ble det illustrert gjennom to av kirkejubileene i 2016, Hamar domkirke 150 år og Hegge kirke 800 år. Selv om relasjonen mellom stat og kirke endres, skal relasjonen mellom folk og kirke bevares. Bispedømmerådet er opptatt av at dette skal kommuniseres bredt. Grunnlovens §2 og §16 fast at vi beholder kontinuiteten med tiden før skillet. Oppslutningen om kirken i bispedømmet viser at folk fortsatt har forventning til at kirken skal være der for dem. I Difis undersøkelse fra 2015 skårer Den norske kirke høyt når folks tilfredshet med kirkens tjenester måles. Folk er mest fornøyd med kirken ved begravelser, dåp, konfirmasjon og vielser. Dette er interessant, for det er her kirken møter bredden i befolkningen. Folk opplever at kirkens ansatte behandler dem med respekt, er imøtekommende, lytter og gir støtte. Dette lover godt for kirken som skal forbli Norges folkekirke!

Vi vil takke alle medarbeidere og frivillige i Hamar bispedømme som hver på sin måte har bidratt til at kirken oppleves som åpen og relevant for innbyggerne i våre to fylker.

Solveig Fiske
biskop

Gunhild Tomter Alstad
bispedømmerådsleder

Del II. Introduksjon til virksomheten og hovedtall

Hamar bispedømme var inntil 1. januar 2017 en statlig virksomhet underordnet Kulturdepartementet.

Hamar bispedømme ble opprettet i nyere tid i 1864 og er ett av 11 bispedømmer i Norge. Bispedømmerådet har 10 medlemmer, inkludert biskopen. Bispedømmerådet i Hamar utgjør sammen med de andre bispedømmerådene kirkens høyeste valgte organ - Kirkemøtet. Landets biskoper danner i fellesskap Bispemøtet.

Bispedømmet blir ledet av to organer, biskopen og bispedømmerådet. Disse organene har felles administrasjon.

Biskopens og bispedømmerådets myndighet og ansvarsområde følger blant annet av Kirkeloven, Gravferdsloven, Tjenesteordning for biskop, økonomi- og virksomhetsinstruksen og tildelingsbrev fra departementet.

Bispedømmerådet skal rette sin oppmerksomhet mot alt som kan bli gjort for å vekke og nære det kristelige liv i menighetene. Rådet skal også fremme samarbeid mellom de enkelte menighetsråd og andre lokale arbeidsgrupper innen bispedømmet. Bispedømmerådet fordeler statlige tilskudd til trosopplæring og særskilte stillinger innen kirkelig undervisning og diakoni. Bispedømmerådet kan opprette og nedlegge stillinger innenfor sin tildelte ressursramme. Bispedømmerådet tilsetter proster, menighetsprester, prostiprester, studentprester og fengselsprester. I tillegg er bispedømmerådet arbeidsgiver for de ansatte på bispedømmekontoret.

Biskopen leder prestatjenesten og har tilsynsansvar med menighetene og ansatte.

Bispedømmerådet og biskopen har lagt til grunn de mål og føringer som er gitt av departementet, Kirkemøtet og Kirkerådet. Visjonsdokumentet og årsplan for Hamar bispedømme ligger også til grunn for virksomhet og aktiviteter. Hamar bispedømme konkretiserer Kirkemøtets visjonsdokument slik:

- Vi vil at gudstjenester og kirkelige handlinger skal gi fellesskap, håp og tro.
- Vi vil vise omsorg og solidaritet.
- Vi vil gi barn og unge tilhørighet til kirken.
- Vi vil bidra til å skape gode og trygge lokalsamfunn.

I Hamar bispedømme er det 163 sokn med tilhørende menighetsråd. Det er 48 kommuner, med tilhørende kirkelige fellesråd. I 2016 slo fellesrådsområdene i Nord- og Sør-Odal seg sammen, slik at det nå er 47 fellesråd i bispedømmet. Bispedømmet har nært samarbeid med frivillige, kristelige organisasjoner og har et formelt samarbeid med misjonsorganisasjonene gjennom Samarbeidsråd for menighet og misjon (SMM).

I Hamar bispedømme er det ti prostier som hver for seg er tjenesteområde for prestene. De øvrige kirkelige ansatte har i hovedsak fellesrådene som arbeidsgiver.

Hamar bispedømme har pr. 31. desember 2016 112,7 presteårsverk i tjeneste. Det er 13,7 årsverk i bispedømmets administrasjon.

Hamar bispedømme er geografisk sammenfallende med fylkene Hedmark og Oppland, som tilsammen har 385 000 innbyggere. Hamar er ett av de bispedømmer i landet der andelen av innbyggere som er medlem i Den norske kirke er høyest, med 81,2% av befolkningen.

Tabell 1: Oversikt over prostiene i bispedømmet

Prosti	Antall sokn	Medlemmer og tilhørige i Den norske kirke pr. 31.12.2016	Antall innbyggere pr. 31.12.2016	Antall medlemmer og tilhørige i % av folketallet pr. 31.12.2016
Hamar domprosti	8	44 614	58 497	75,5 %
Ringsaker	6	27 942	33 782	82,7 %
Solør, Vinger og Odal	20	44 062	52 755	83,5 %
Sør-Østerdal	25	29 059	35 931	80,8 %
Nord-Østerdal	18	12 429	15 062	82,5 %
Nord-Gudbrandsdal	16	21 299	24 600	86,6 %
Sør-Gudbrandsdal	17	36 946	46 699	79,1 %
Toten	15	47 118	58 336	80,8 %
Hadeland og Land	14	34 708	41 960	82,7 %
Valdres	24	14 810	17 786	83,3 %
Sum Hamar bispedømme	163	312 987	385 408	81,2 %

Tabell 2: Utvalgte volumtall *

Volumtall for bispedømmet *	2013	2014	2015	2016
Antall døbte	2 780	2 651	2 598	2454
Antall konfirmerte	3 431	3 470	3 299	3060
Antall kirkelige vigslar	722	691	693	658
Antall kirkelige gravferder	4 003	3 852	3 800	3861
Antall gudstjenester totalt	5 947	5 894	5 821	5944
Samlet antall gudstjenestedeltakere	446 382	440 713	436 939	423 027

* Tallmateriale fra SSBs årsstatistikk

Tabell 3: Nøkkeltall for årsregnskapet*

	2013	2014	2015	2016
Antall årsverk	126,5	124,7	129,9	126,4
herav i prestatjeneste	111,0	108,9	115,2	112,7
Samlet tildeling post 01	93 484 000	96 291 000	101 000 000	104 216 000
Utnyttelsesgrad post 01	102,9 %	100,9 %	101,2 %	100,6 %
Driftsutgifter	96 182 976	97 171 209	102 163 202	104 884 182
Lønnsandel av driftsutgifter	89,3 %	86,9 %	88,4 %	90,9 %
Andel lønn brukt i prestatjenesten	79,4 %	88,3 %	89,0 %	89,6 %
Lønnsutgifter pr årsverk	678 983	677 529	695 522	754 269

Del III. Årets aktiviteter og resultater

1. Samlet vurdering av resultater, måloppnåelse og ressursbruk

Hovedmål: Staten skal understøtte Den norske kirke som folkekirke i samsvar med Grunnloven § 16.

Gudstjenester på søn- og helligdager går ned med 75 fra 2015 til 2016 og gir 25 269 færre deltakere – korrigert for feilregistrering i et av soknene er reduksjonen på 23 185. Samlet antall gudstjenester går opp med 123 sammenliknet med 2015, til tross for nedgangen på søn- og helligdager. Vi er ikke fornøyd med en samlet nedgang på 16 296 gudstjenestedeltakere. Bispedømmet har nådd målet med å opprettholde gudstjenestetilbudet, mens målet med å øke oppslutningen om gudstjenestene ikke er nådd. Noe av årsaken til færre gudstjenester på søn- og helligdager og dermed også færre gudstjenestedeltakere er svært mange vakanser i presteskapet i 2016.

Dåpstallene går ned i alle bispedømmer, men Hamar har som eneste bispedømme uendret andel døpte av medlemmer og tilhørige de siste fire årene. Den er på 84 % for 1-åringer og 4-åringer. Vi har ikke nådd resultatmålet om å øke oppslutningen om dåp, men er glade for at nedgangen de senere årene har opphørt. Dåp står fortsatt sterkt i Hamar bispedømme. Bare ett bispedømme har høyere dåpsprosent enn Hamar.

Når det gjelder trosopplæring, ligger Hamar bispedømmet på topp i landet. Tallene fra 2016 viser at vi når 50 % av målgruppen. Dette innebærer likevel en nedgang fra 52 % i 2015. Selv om vi ligger over landsgjennomsnittet på 43%, er vi ikke fornøyd med at vi ikke har nådd målet om å øke oppslutningen. Med tanke på prestenes deltakelse i trosopplæringen, er det rimelig å anta at et høyt antall vakanser har hatt betydning for resultatet i 2016.

Antall sokn med diakonal betjening er uendret fra 2015 til 2016, og situasjonen er uendret både når det gjelder antall sokn med diakoniplan og antall menigheter med misjonsavtaler. Målene med å øke antallet på disse områdene er dermed ikke oppnådd. Vi er ikke fornøyd med dette, men ser samtidig en sammenheng mellom manglende utviklingen og sykemeldinger ved bispedømmekontoret. Antall «Grønne menigheter» øker med 5 fra 2015. Vi er også tilfreds med at menighetene i bispedømmet, med støtte fra OVF, startet 19 diakonale tiltak som del av prosjektet «Det gode møtet», med mål å skape møtepunkt mellom flykninger og lokalbefolkningen.

Antall konserter og kulturarrangement i kirkens egen regi økte fra 697 i 2015 til 819 i 2016, en økning på 17%. Antall besøkende gikk opp fra 51 835 til 57 301. Vi er fornøyd med denne utviklingen, og for å ha nådd målet om at kirken gir rom ulike kunst- og kulturuttrykk.

Vi er tilfredse med en 12 % økning i besøk på nettsidene til www.kirken.no/hamar fra 2015 til 2016, og for å ha nådd målet om at kirken blir mer tilgjengelig på nett.

Hamar bispedømme har i 2016 hatt en høy utskiftning i presteskapet, og rekrutteringssituasjonen må karakteriseres som svært utfordrende. Vikartilgangen er akseptabel takket være pensjonerte prester.

Vi er ikke tilfreds med at sykefraværet er økte med 3,2 prosentpoeng fra 3,8 % i 2015 til 7 % i 2016. Økningen skyldes flere lengre sykemeldinger som ikke er arbeidsrelatert, og som nå er avsluttet.

Vi mener bispedømmets ressursbruk har vært effektiv i 2016, både i forhold til utnyttelse av kapasiteten i presteskapet, arbeidsfordeling i administrasjonen og økonomiforvaltningen.

2. Resultater og måloppnåelse 2016

Vi har ansett det som mest hensiktsmessig å bygge opp denne delen slik at den ivaretar mål og resultatindikatorer både slik de er beskrevet i tildelingsbrevet for 2016, vedlegg 3. På denne måten vil sammenlikningsgrunnlaget for de kommende år bli ivaretatt. Kirke og kultur omtales under punkt 2.3 Kirke og samfunn. Tre tema som ikke etterspørres, men som det er naturlig for Hamar å følge opp, er arbeid blant flyktninger (punkt 2.3.2), pilegrimsarbeid (2.3.6) og samarbeid barnehager og skoler (2.3.7).

2.1 Gudstjenesteliv

2.1.1 En landsdekkende lokalt forankret folkekirke

Delmål: Den norske kirke skal være en landsdekkende, lokalt forankret folkekirke

I tildelingsbrevet fra Kulturdepartementet av 8.2.2016 står det under kap 2.2.1 en beskrivelse av hva departementet legger i det uttrykte målet at Den norske kirke skal være landsdekkende:

«Den norske kirke skal videreføres som en levende og åpen folkekirke, kjennetegnet ved at den samler bred deltakelse, at den er relevant for kirkens medlemmer gjennom livet og at medlemmene gjør aktiv bruk av dens tjenester. Det er departementets mål at kirken skal ha slike rammer for sin virksomhet at den kan opprettholde sin tilstedeværelse, sin tilgjengelighet og sitt tjenestetilbud over hele landet. Det innebærer at kirkens medlemmer i sitt lokalsamfunn skal ha tilgang på gudstjenester og et trosopplæringsstilbud, ha muligheten til å få døpt sine barn, bli kirkelig konfirmert, viet og gravlagt.»

Det er i det følgende valgt å legge inn faktorer som viser tilgjengelige ressurser og utnyttelse av disse i forhold til dette målet.

Kirkelige handlinger pr. prest

I 2016 er antall kirkelige handlinger pr. presteårsverk 92,8 mot 90 i 2015 og 88 i 2014. Dette er høyere enn landsgjennomsnittet. Bare Stavanger har høyere antall enn Hamar. Når antall kirkelige handlinger pr. prest har økt, har det trolig en sammenheng med store utskiftninger i presteskaper i 2016 og dermed flere vakanser. Samtidig blir kirkelige handlinger prioritert i prestenes arbeidsplaner.

Prestedekning

89% av totalt antall faste finansierte årsverk i bispedømmet er prestestillinger, mot 84% på landsbasis. Dette er samme nivå som i 2015.

Antall faste prestestillinger pr. 31.12.16 i Hamar bispedømme er 116 stillinger mot 118 i 2015. Dette skyldes at 3 stillinger står vakant. Dette forklarer også hvorfor antall årsverk er gått ned fra 115,2 i 2015 til 112,7 i 2016. Antall årsverk i administrasjonen er lik for 2015 og 2016.

Vikarforbruk er aktuelt ved lengre sykefravær, foreldrepermisjon og vakanser utover 4 måneder. Vakanseperioden har økt med en måned fra 2015 for å redusere kostnader. Det jobbes godt med arbeidsplaner, slik at det ved arbeidsutjevning skal kunne dekkes opp annet fravær. Når det har oppstått flere vakanser samtidig og samme prosti, har det vært nødvendig å bruke vikar innenfor de første fire månedene. I 2016 har bispedømmet hatt et høyt antall vakanser som følge av mange fratredelser. Vikarbruken har i 2016 økt til 122 i 2016 mot 102 i 2015.

Tabell 4: Ekstratjenester til gudstjenester, gravferd og vigsel.

	Gudstjeneste			Gravferd			Vigsel			Alle
	Ekstern	Ansatt	Total	Ekstern	Ansatt	Total	Ekstern	Ansatt	Total	Sum
Hamar	39	22	61	13	20	33	1	27	28	122
Totalsum	632	145	777	493	201	694	71	253,1	324,1	1795,1

Hamar bispedømme har det høyeste tallet på bruk av pensjonister til enkelttjenester. Vikartjenestene blir ofte dekket opp av pensjonister. Pensjonistene gjør vikartjeneste tilsvarende 5,4 årsverk, 9525 timer i 2016 mot 5 årsverk og 8694 timer i 2015.

I Hamar bispedømmes er det 2.712 kirkemedlemmer pr. prest. Dette er lavere landsgjennomsnittet på 3027. Det er naturlig at Hamar bispedømme med sin geografi og befolkningstetthet ligger lavere enn landsgjennomsnittet.

Prestedekningen i Hamar bispedømme er god, og det er god tilgang på vikarer. Samtidig servi med uro på at det er nødvendig med reduksjon av faste stillinger for å opprette balanse i budsjettet. Bispedømmerådet har satt i gang en prosess for å omstille virksomheten slik at ressursene kan bli disponert best mulig.

Gudstjenestefrekvens

Resultatmål: Gudstjenestetilbudet holdes oppe.

Tabell 5: Gudstjenester totalt

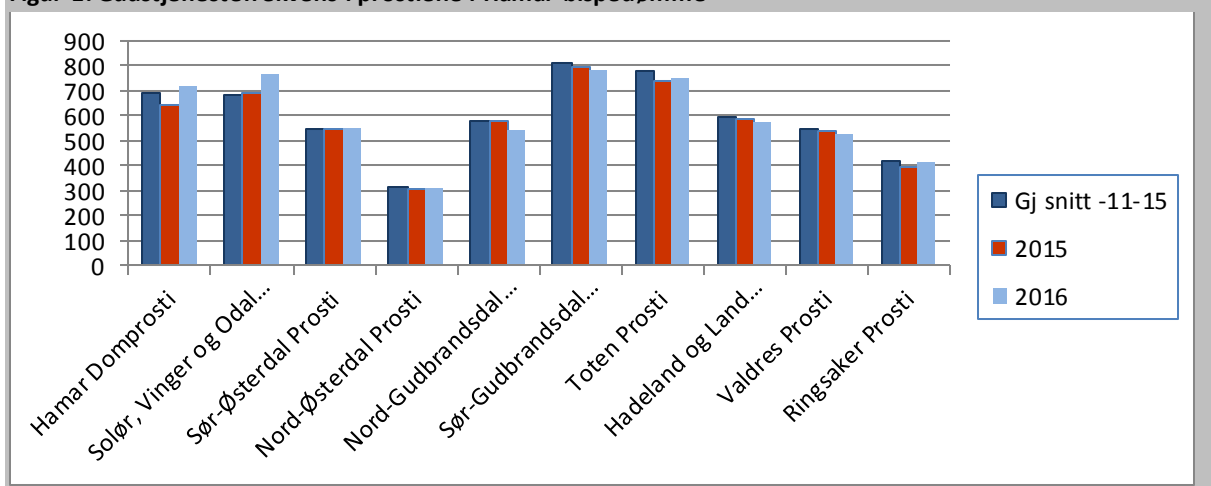
	Gj. snitt 2011-2015	2015	2016	Endring 2015-16
Hamar domprosti	688	642	722	80
Solør, Vinger og Odal prosti	684	694	766	72
Sør-Østerdal prosti	549	547	550	3
Nord-Østerdal prosti	317	309	312	3
Nord-Gudbrandsdal prosti	579	575	546	-29
Sør-Gudbrandsdal prosti	812	796	784	-12
Toten prosti	781	739	747	8
Hadeland og Land prosti	594	584	576	-8
Valdres prosti	549	538	525	-13
Ringsaker prosti	420	397	416	19
Hamar bispedømme - sum	5971	5821	5944	123

Det totale antall gudstjenester øker i bispedømmet fra 2015 (5821) til 2016 (5944) med 123 gudstjenester. Dette er bra og i henhold til resultatmålet om å holde gudstjenestetilbudet oppe. I 2015 var det en økning i antall gudstjenester holdt på søn- og helligdager, mens det ble avholdt færre *andre gudstjenester* sammenliknet med 2014. I 2016 har dette endret seg, da det ble gjennomført 75 færre gudstjenester på søn- og helligdager, mens det har økt med 198 på *andre gudstjenester*. Tre prostier har i 2016 hatt mer enn ti færre gudstjenester på søn- og helligdager: Hamar domprosti (-13), Nord-Gudbrandsdal prosti (-51) og Valdres prosti (-14). Hamar domprosti og Nord-Gudbrandsdal har til gjengjeld hatt en god økning i *andre gudstjenester* på henholdsvis 93 og 22.

Det er flere årsaker til reduksjon av gudstjenester på søn- og helligdager og økning i *andre gudstjenester*. Prostene peker i sine årsrapporter både på tilfeldigheter og presteressurser; da både med tanke på arbeidstidsplanlegging og vakanser. Prosten i Solør, Vinger og Odal forklarer økningen i sitt prosti (42) med innføringen av ukentlige onsdagsbønner som kalles «pustehullet» i Nord-Odal. Gudstjenester knyttet til konfirmasjon og trosopplæringstiltak flyttes til andre dager enn søndag, både for at det passer selve tiltaket bedre, men også for å kunne tilrettelegges for større deltakelse. Prosten i Ringsaker skriver i sin årsrapport «*noen konfirmasjonsgudstjenester blir holdt på lørdager, og det avholdes noen hverdagsgudstjenester ellers*». Hun nevner videre denne muligheten i trosopplæringen til «*å holde gudstjenester på andre dager og tidspunkt enn søndag kl. 11.00. Det er likevel som oftest ønskelig å knytte trosopplæringstiltak til søndagens hovedgudstjeneste*».

Det vil være viktig å følge utviklingen i de kommende årene. Det foregår mange gudstjenester med stor kvalitet på andre tidspunkter enn på den tradisjonelle søndagen, men det er ingen ønsket utvikling at søndagen svekkes som menighetenes gudstjenestedag i årene fremover.

Figur 1: Gudstjenestefrekvens i prostiene i Hamar bispedømme

Fire prostier svekker det totale gudstjenestetilbudet i 2016. Som forklart i første avsnitt er dette i all hovedsak på grunn av færre gudstjenester på søn- og helligdager. To prostier har færre gudstjenester i begge kategoriene, Sør-Gudbrandsdal og Hadeland og Land. Prosten i Hadeland og Land påpeker at det for «fremtiden må tilstrebes at antall gudstjenester avholdt og antall forordnede er mer sammenfallende enn tidligere år». Etter en grundig prosess fastsetter Hamar biskop nye forordninger for hele bispedømmet i 2017. Det vil være viktig å bruke dette normtallet på en strategisk og strukturert måte i arbeid med lokal gudstjenestefrekvens i årene fremover.

Det er gledelig at det totale gudstjenestetallet i bispedømmet øker i 2016. Hamar domprosti (80) og Solør, Vinger og Odal (72) har en veldig god utvikling. Begge disse prostiene hadde i 2016 flere gudstjenester enn det som har vært gjennomsnittet de siste fire årene, og dette er bra.

2.1.2 Oppslutning

Delmål: Den norske kirke skal ha en oppslutning som bekrefter dens karakter som folkekirke

Gudstjenestedeltakelsen

Resultatmål: Oppslutningen om gudstjenestene øker

Gudstjenestedeltakelsen på søn- og helligdag har en nedgang på 25 269 fra 2015-2016. I gudstjenester utenom søn- og helligdager er det derimot en økning på 6888. Totalt sett blir det en nedgang i gudstjenestebesøket i bispedømmet på 18381. Dette er ikke en ønsket utvikling, og det oppfyller ikke delmålet. Tallene fra de enkelte prostiene bidrar imidlertid til en nyansering av utviklingen. Fire prostier har økning i 2016; Hamar domprosti (+1875), Sør-Østerdal (+538), Valdres (+443) og Ringsaker prosti (+1286). Ringsaker, Hamar domprosti og Sør-Østerdal har både økning i antall gudstjenester og økning i deltakelsen. Domprosten skriver: «*Tallene for 2016 fortsetter dermed den tendensen som har vært de siste årene: en økt oppslutning om gudstjenestene i Hamar domprosti!*».

Nord-Gudbrandsdal, som hadde den største nedgangen i gudstjenester i 2016 har også en forholdsvis stor nedgang i antall deltakere (-5009). En betydelig del av denne nedgangen kan forklares i en feilregistrering fra Skjåk sokn i 2015. Da ble det oppført et deltakertall på 3930, mens det faktiske tallet var 1845. Da årets resultat i Skjåk sokn var 1365 utgjør dette en nedgang på -480, og den samlede faktiske nedgangen i gudstjenestedeltakelse i Nord-Gudbrandsdal blir 2922 og ikke 5009.

Det er en forholdsvis stor nedgang i Sør-Gudbrandsdal (-7786) og Toten (-5282) og moderat nedgang i Hadeland og Land (-2349) og Solør, Vinger og Odal (-1795). Prosten i Sør-Gudbrandsdal skriver: «*Nedgangen er størst i menighetene rundt Lillehammer. Vi ser også at der det har vært ledighet/usikkerhet rundt prestestillinger har antall kirkegjengere gått ned*». Solør, Vinger og Odal har økning i antall gudstjenester, men allikevel synkende antall deltakere. Dette har en sammenheng med «*pustehullet*» i Nord-Odal, som gir økende gudstjenestetall, men som prosten skriver «*har ikke et høyt antall deltakere, men er et verdsatt tilbud*». Prostiet har en fin økning på gudstjenestedeltakere på søn- og helligdager (1874). Nivåene på gudstjenestedeltakelsen i Nord-Østerdal er stabilt og holder seg tilnærmet likt som i 2015.

Tabell 6: Gudstjenestedeltakelse søn- og helligdager - og totalt

Prostier	Gudstjenestedeltakelse søn- og helligdag				Gudstjenestedeltakelse totalt			
	Gj snitt 2011-2015	2015	2016	Endring 2015-16	Gj snitt 2011-15	2015	2016	Endring 2015-2016
Hamar	41633	42 049	38 144	-3905	53 401	53 354	55 229	1875
Solør, Vinger og Odal	42351	39 663	41 537	1874	53 350	51 290	51 408	-1795
Sør-Østerdal	34870	33 553	34 390	837	43 862	43 273	43 696	538
Nord-Østerdal	18030	15 973	16 266	293	21 845	18 877	20 075	-302
Nord-Gudbrandsdal	26404	30 296	22 458	-7838	35 229	37 522	32 513	-5009
Sør-Gudbrandsdal	44816	42 983	36 000	-6983	53 917	50 425	42 639	-7786
Toten	55657	57 756	51 506	-6250	68 331	68 101	63 911	-5282
Hadeland og Land	41565	42 330	39 135	-3195	50 220	48 523	46 174	-2349
Valdres	27264	25 628	25 523	-105	32 060	30 621	31 143	443
Ringsaker	28173	28 206	28 209	3	36 658	34 953	36 239	1286
Sum – Hamar bisped.	360762	358 437	333 168	-25 269	448 871	436 939	423 027	-18 381

Årsaksforklaringene til det synkende deltakertallet i bispedømmet er sammensatt. Gjennomsnittlig følger det ca 30 gudstjenestedeltakere i en dåp. 144 færre døpte i 2016 gir en reduksjon på ca 4000 deltakere. I gudstjenester på søn- og helligdager, som hadde en reduksjon på -75 gudstjenester i 2016, synker også deltakertallet. Det er vanskelig å si utfra disse tallene om det er en direkte sammenheng mellom antall reduserte gudstjenester og redusert deltakertall, men i gudstjenester utenom søn- og helligdager er både antall gudstjenester og gudstjenestebesøk økt.

Vi er ikke fornøyd med at gudstjenestedeltakelsen avtar. Gudstjenestene er et viktig berøringspunkt mellom lokalsamfunnet og kirken. Oppfølging av ny gudstjenesteforordning vil være et viktig tiltak for å få en god gudstjenestefrekvens med god deltakelse. God gudstjenestefrekvens må ledsages av arbeidet med å gjøre gudstjenestene til anledninger som berører bredden. Allehelgen, jul, skole og barnehagegudstjenester utgjør sammen med konfirmasjon og dåp en betydelig del av gudstjenestebesøket gjennom året. Ved visitasene utfordrer Hamar biskop menighetene til å utarbeide et årshjul som skal fungere som et godt arbeidsverktøy for menighetene. Prostene er samstemte i betydningen av trosopplæringen i gudstjenestelivet. Her får man engasjert hele familier og skaper en tilhørighet. Bispedømmet vil arbeide videre med å utvikle dette i tiden fremover.

Vielser og gravferd

Resultatmål: Flere velger kirkelig vigsel. Oppslutningen om kirkelig gravferd holdes oppe.

Tabell 7: Kirkelige handlinger

	2013	2014	2015	2016	Endring i % 2015-2016
Medlemmer og tilhørige	320 901	314 049	315 934	312 987	-0,9
Kirkelige vielser	722	677	692	658	-4,9
Kirkelig gravferd	4003	3778	3812	3861	1,3

Sett opp mot 2015 har det blitt et fall i antall kirkelige vielser på 4,9%, og en økning på 1,3% av kirkelige gravferder. Resultatmålet er ikke oppfylt ved kirkelige vielser. Kirkelige gravferder er stabilt i bispedømmet. Kirkens tilstedeværelse ved menneskers store livsriter er avgjørende for å skape tillit og tilhørighet til folkekirken.

Medlemstallet i bispedømmet er stabilt. I 2016 meldte 3197 personer seg inn i Den norske kirke, 205 av disse med tilhørighet i Hamar bispedømme. Tallene omfatter ikke døpte i 2016, kun innmeldte som er døpt i et annet kirkesamfunn eller personer som melder seg inn etter å ha vært utmeldt tidligere. 2120 av bispedømmets medlemmer meldte seg ut i 2016.

Kirkemøtet vedtok likekjønnet vigsel i kirken i sitt møte i april 2016. Denne måneden meldte 8 av våre medlemmer seg inn i Den norske kirke. 70 av våre medlemmer meldte seg ut.

I forbindelse med lansering av inn- og utmelding på nett via ID-porten i august 2016, meldte 65 personer seg inn i vårt bispedømme. 1378 meldte seg ut. Totalt på landsbasis var 3197 innmeldinger og 45429 utmeldinger.

Samlet sett viser dette en fortsatt god oppslutning rundt folkekirken i Hamar bispedømme.

Samisk språk i gudstjenester

Resultatmål: Flere menigheter inkluderer samisk språk i gudstjenestelivet.

I følge etatsstatistikken er det fire sokn i Hamar bispedømme som har samiske innslag i gudstjenesten. Det er fem sokn som har formalisert bruk av samisk i hovedgudstjenesten, og fem sokn som har innarbeidet samisk språk i den lokale trosopplæringen. Elgå menighet i Sør-Østerdal prosti inkluderer samisk språk i noen gudstjenester i enkelte ledd. I Øye i Vang er samefolkets dag feiret i 12 år. Vi er tilfreds med at resultatmålet er nådd.

2.2 Dåp og trosopplæring

Mål: Den norske kirke skal formidle evangelisk-luthersk tro og tradisjon og tilby trosopplæring til alle døpte barn

2.2.1 Dåp

Resultatmål: Oppslutningen om dåp øker

Tabell8: Dåp – antall pr år

	2006	2011	2015	2016
Dåpshandlinger	3 339	3 018	2 598	2 454
Døpt i eget sokn	2 349	2 092	1 678	1 627
Døpt annet sted	990	926	920	827
Tilhørige	423	505	470	426
Dåpsprosent av totalt antall fødte i Hedmark og Oppland	91 %	85 %	77 %	73 %
Dåpsprosent av fødte hvor minst en av foreldrene er medlem i Den norske kirke	87 %	84 %	84 %	84%

Antall dåpshandlinger i Hamar bispedømme i 2016 var 2454. Dette er nedgang på 144 fra 2015, hvor 2598 dåpshandlinger ble utført. Også over tid har antallet dåpshandlinger nedgang i bispedømmet. Om vi ser nærmere på det enkelte prosti, fremkommer følgende oversikt:

Tabell9: Antall dåp pr år og prostivise endringer

Prosti	2006	2010	2014	2015	2016	Endring	
						06 til 16	15 til 16
Hamar	721*	413	328	342	304	-26 %	-11 %
Ringsaker	*	288	270	206	226	*	10 %
Solør, Vinger og Odal	436	372	333	327	319	-27 %	-2 %
Sør-Østerdal	304	292	224	238	237	-22 %	0 %
Nord-Østerdal	158	167	116	101	79	-50 %	-22 %
Nord-Gudbrandsdal	279	272	208	206	197	-29 %	-4 %
Sør-Gudbrandsdal	391	345	340	306	267	-32 %	-13 %
Toten	487	492	380	447	367	-25 %	-18 %
Hadeland og Land	358	344	320	312	298	-17 %	-4 %
Valdres	202	160	132	115	160	-21 %	39 %
	3336	3145	2651	2600	2454	-26 %	-6 %

*Tallet for 2006 er for det tidligere domprostiet, som da inkluderte nåværende Ringsaker prosti

Forklaringene til endringene er sammensatte. Antall dåpshandlinger henger sammen med antall fødte. Over tid har fødselstallene sunket i bispedømmet. Fødselstallet har sterkest nedgang i distriktene, men også prostier med tettere befolkningskonsentrasjon har nedgang i fødselstallet.

Tabell 10: Fødselstall utvalgte prostier 2006-2015

	2006	2008	2010	2012	2015
Nord-Østerdal	158	161	155	150	124
Nord-Gudbrandsdal	254	242	226	206	201
Ringsaker	324	388	344	370	282
Hamar domprosti	546	497	532	547	521
Toten	567	546	592	595	566
Hamar bispedømme	3664	3717	3643	3631	3369

Over tid har vi sett at en synkende prosent av antallet fødte, døpes. Noe av dette kan forklares med at en mindre andel av befolkningen tilhører Dnk enn tidligere. Det ser vi av tabellen under. Både andre kristne trossamfunn enn Den norske kirke, og muslimske trossamfunn har hatt klar økning i antall medlemmer:

Tabell 11: Medlemmer Den norske kirke og uvalgte tros- og livssynssamfunn i Hamar bispedømme

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Buddhisme	633	692	761	827	830	886	925
Islam	2 787	3 030	3 357	3 751	4 245	4 635	5 057
Kristendom	9 977	11 156	12 010	12 872	13 900	11 818	14 597
Annen religion	207	227	207	262	273	292	305
Livssyn	5 159	5 229	5 235	5 257	5 243	5 325	5 433
Den norske kirke	325 904	324 651	322 383	320 901	318 540	315 934	312 987
Utmeldte fra Dnk	405	433	287	318	594	793	2119

Vi er tilfredse med at Hamar bispedømme har en stabil dåpsprosent på 84%. Denne oppslutningen blant tilhørige har vært stabil de siste fem årene. Det er forholdsvis få dåp for barn mellom 1 og 14 år, mens det for 15-åringene var 52 dåp i 2016.

Vi vet for lite om hvorfor om lag 16 % av barna tilhørende Den norske kirke i Hamar bispedømme ikke blir døpt i løpet av første leveår. For å si noe sikkert om dette, trengs et bedre grunnlag enn det vi har tilgang til i dag. Praktiske hensyn knyttet til gjennomføring av dåp og dåpsselskap, tilgjengelig dåpsgudstjeneste på ønsket sted og dato, kirkas tillit i befolkningen lokalt, regionalt og nasjonalt, økt grad av selvstendig tenkning i møte med tradisjoner, samt et ønske om at barnet selv skal velge religiøs tilhørighet etter hvert som det vokser til, kan være noen av faktorene som er med på å prege dette bildet. Informasjon om andel døpte i hvert enkelt sokn er ikke tilgjengelig og vanskeligjør målrettede tiltak.

2.2.2 Trosopplæring

I Hamar bispedømme ble ingen nye lokale trosopplæringsplaner godkjente i 2016, og vi står med 92 godkjente planer av 163. Dette gir 56% godkjente planer. Gjennom året fikk alle som fortsatt er i gjennomføringsfasen (71 menigheter) tilbakemelding på første gangs innsending av sine lokale

trosopplæringsplaner. Dette utgjør 44% av alle planene. Endelig godkjenning for disse menighetene skjer første halvdel av 2017. Gjennom 2016 har vi erfart at mange menigheter trenger lenger tid på ferdigstilling av sine planer enn opprinnelig lagt tidsplan. Utsettelse er gitt ut fra vurderinger av lokale forhold hvor vakanser i stillinger, skifte av menighetsråd/trosopplæringsutvalg og nødvendig tid til lokale prosesser har vært hovedårsaker til utsettelsene.

Tallmaterialet som brukes under, er tall hentet fra menigheter i driftsfasen. Grunnlaget for å si noe om trender eller utvikling av trosopplæringen i hele bispedømmet vil være større når alle menighetene deltar i driftsfasen.

Omfanget av tilbudet

Resultatmål: Omfanget i trosopplæringstilbudet øker.

Gjennomsnittlig antall gjennomførte timer trosopplæring i 2016 utgjør 302,7 timer av 394,9 planlagte timer mot 194,2 timer av 242,5 planlagte timer i 2015. I 2014 ble det tilbudt 194,2 timer og planlagt 255,3 timer gjennomsnittlig med 79 godkjente planer. Økningen på omfanget av gjennomførte timer fra 2015 til 2016 er 108,5 timer. Andelen gjennomførte timer var på 77% av de planlagte timer i 2016 mot 80% i 2015 og 76 % i 2014. Årsrapporten kommenterer ikke økningen i omfanget i timene av trosopplæringstilbudet ettersom timetellingen for 2015 og 2016 er ulik.¹

Vi er ikke fornøyd med nedgang i gjennomførte tiltak 2015 vs. 2016, fra 14,6 i 2015 mot 14,3 i 2016. Utvalget er ikke det samme begge år, men siden ingen nye sokn er med i tallmaterialet, er sammenligning mulig. Dette viser at omfanget av trosopplæringstilbudet ikke øker, men holdes på omtrent samme nivå begge år. Fra deler av Valdres meldes det at tiltak i 2016 ikke ble gjennomført grunnet ressursmangel. Ringsaker påpeker at hadde det ikke vært for at *Kode B* var et prostitiltak, så ville tiltaket blitt avlyst i alle menighetene. Ringsaker melder også at nye tiltak organisert som prostitiltak, gjør at en opptrappingsplan for igangsetting av nye tiltak kan gjennomføres samtidig som allerede igangsatte tiltak videreføres. Samarbeid styrker her gjennomføringsevnen.

Gjennomførte tiltak gikk fra 111 i 2015 til 114 i 2016. Vi har en forventning om at ferdigstilling av planprosessen i flere menigheter vil frigjøre ressurser til gjennomføring av flere tiltak som på sikt øker omfanget av trosopplæringstilbudet.

Vi er ikke fornøyd med at godkjenningsprosessen tar lenger tid enn planlagt, men vi erfarer at utsettelsene er nødvendige for at prosessene blir bredere forankret lokalt, planene bedre gjennomarbeidede og mer realistiske med tanke på implementering.

Oppslutningen om tiltakene

Resultatmål: Oppslutningen om trosopplæringstiltakene øker.

Det var 10617 barn i målgruppen 0-18 år som måles gjennom nasjonale breddetiltak (7 tiltak) i 2016. 5348 barn og unge har benyttet seg av tilbudet, noe som utgjør 50% av målgruppa. I 2015 benyttet 52% av målgruppa seg av tilbudet (5843 av 11230), og i 2014 62 % (4814 av 7764).

¹ Kirkerådet viser til at tallene fra 2015 og 2016 ikke er sammenlignbare fordi timer fra 2016 telles på en annen måte. Når et tiltak i planen har flere årskull som målgruppe, blir timetallet for tiltaket fra 2016 multiplisert tilsvarende. Dette for å synliggjøre hvor mange timer hvert årskull får, ikke bare hvor mange timer tiltaket varte. Et eksempel er: Lys våken for 11-12 åringer, tiltaket varer i 12 timer. Det er to årskull invitert i 2016, derfor teller tiltaket 24 gjennomførte timer i 2016.

Nedgangen fra 2015 er på 2 prosentpoeng, noe som viser at oppslutningen ikke øker, men er nokså stabil på de sju utvalgte nasjonale breddetiltakene når antallet planer er de samme. Sammenlikning med tallene fra 2014 er lite interessant, da få planer utgjør tallmaterialet.

Landsgjennomsnittet på de nasjonale breddetiltakene er på 43 %. Tross nedgangen på 2 prosentpoeng, har Hamar fortsatt en av de tre høyeste prosentandelene i landet på disse utvalgte nasjonale breddetiltakene med Bjørgvin og Stavanger på 51 % oppslutning mot Hamars 50 %.

Tabell 12: Deltakelsen på de sju breddetiltakene i Hamar bispedømme 2014-2016:

	2014 Hamar %	2015 Hamar %	2016 Hama %	2014 Landsbasis %	2015 Landsbasis %	2016 Landsbasis %
Dåpssamtale	102 %	105%	101 %	99 %	99%	101 %
Fireårsbok	60 %	65%	59 %	49 %	50%	47 %
Breddetiltak mot 6 år	44 %	38%	39 %	30 %	29%	30 %
Tårnagenthelg	46 %	41%	36 %	27 %	27%	26 %
Lys Våken	37 %	34%	32 %	26 %	26%	23 %
Konfirmasjon	91 %	89%	89 %	86 %	87%	84 %
Året etter konfirmasjon	16 %	13%	14 %	19 %	15%	13 %

Fire av sju breddetiltak har nedgang i oppslutning i 2016. Med utgangspunkt i at det er samme antall menigheter som gir grunnlaget for tallmaterialet i 2015 og 2016, er vi ikke fornøyde med måloppnåelsen. Vi er derimot fornøyde med at konfirmasjonsprosenten av alle døpte er uendret på 89% i driftsfasemenighetene. Dette er 5 prosentpoeng høyere enn på landsbasis og 3 prosentpoeng høyere enn konfirmasjonsprosenten av alle døpte i alle menighetene i hele bispedømmet.

Vi er fornøyd med at konfirmasjonsprosenten er uendret på 89 % driftsfasemenighetene, 5 prosentpoeng høyere enn på landsbasis, og 3 høyere enn konfirmasjonsprosenten av alle døpte i alle menighetene i bispedømmet som gir 86 % (se under).

Nedgangen er størst på tiltaket *Fireårsbok*, med 6 prosentpoeng nedgang sammenliknet med 2015 tallene, og 1 ned sett opp mot 2014 tallene. 1505 av 2729 barn har fått *Fireårsbok*. Dette gir 55 % oppslutning når alle menighetene medregnes, mot 59 % oppslutning når bare driftsfasemenighetene er medregnet. Av de 148 menighetene som har rapportert på *Fireårsbok*, oppgir 11 menigheter en oppslutning på over 100 %, 20 menigheter en oppslutning på 100 %, og 53 menigheter en oppslutning på mellom 59 - 99,9 % på *Fireårsbok*. 52% av alle menighetene (84 av 163) har mer enn 59 % oppslutning. Vi vil fortsette arbeidet for at oppslutningen på *Fireårsbok* øker.

Oppslutning om tiltak etter konfirmasjon er 2 prosentpoeng lavere enn i fjor. Den lave oppslutningen viser at breddetiltak til denne aldergruppa er krevende. Menighetene satser i stor grad på ledertrening, noe vi legger vekt på som viktig. 22 av de 92 menighetene har en oppslutning mellom 20-49 %, og 8 har en oppslutning mellom 50-100 %. De tiltak som gir høyest oppslutning er konfirmantreunion (Skjåk, Nordberg, Lom, Garmo, Dovre, Dombås med til sammen 68 deltakere), og førsteårs ledertrening etter konfirmasjonen (Gjøvik med 27 deltakere).

Seks av sju tiltak ligger over landsgjennomsnittet i oppslutning, og ett tiltak tangerer. Vi ser grunn til å framholde at andre bispedømmer har flere menigheter i driftsfasen enn sist år, noe vi ikke har. Dette gir andre bispedømmer større tallgrunnlag enn oss inn mot breddetiltakene generelt. Vi er derfor forsiktige med å vektlegge betydningen av egne tall sett opp mot landsgjennomsnittet.

Vi stiller spørsmål ved hensikten å måle tiltak på konsept, som *Tårnagent og Lys Våken*, og ikke på alder. Flere menigheter har tilbud til disse aldersgruppene med andre navn på tiltakene, og

menighetene krysser ikke nødvendigvis av disse tiltakene som nasjonale breddetiltak i planverktøyet. Vi vil arbeide videre med å få menighetene til å registrere lokale tiltak som korrespondere med aldersgruppene i nasjonale breddetiltak, som nasjonale breddetiltak i planverktøyet.

2.2.3 Konfirmasjon

Resultatmål: Oppslutningen om konfirmasjon holdes oppe.

Tabell 13: Konfirmantoppslutning

År	2012	2013	2014	2015	2016
Konfirmerte	3 390	3 431	3 470	3299	3060
Konfirmasjonsprosent av døpte 15-åringer med bosted i bispedømmet	88	90	91	88	86
Andel av 15-åringer som konfirmerte seg	69	71	72	68	64

I 2016 gikk antall konfirmanter ned med 239 fra året før. Noe av nedgangen i antall kan forklares med at 2001-kullet er mindre enn kullet født i år 2000.

Men andelen konfirmanter av døpte med bosted i bispedømmet har også en svak nedgang, fra 88 % i 2015 til 86 % i 2016. Den samlede oppslutningen om konfirmasjon fra hele årskullet av 15-åringer minker med 4 prosentpoeng – fra 68 til 64 prosent. Delmålet er ikke nådd sammenlignet med foregående år. Vi er ikke fornøyd med nedgangen. Det vil bli lagt til rette for videre oppfølging gjennom trosopplæringen for å styrke oppslutningen om konfirmasjonen.

2.3 Kirke og samfunn

Strategisk mål: Folkekirken engasjerer seg i samfunnet

2.3.1 Diakoni

Resultatmål: Flere menigheter utvikler plan for diakoni

69 av 163 sokn (42 %) har diakonal betjening. Dette er det samme antall sokn som i 2015. Etatsrapporteringen for 2016 viser at bispedømmet har 73 sokn med lokale diakoniplaner, mot 79 sokn i 2015. Resultatmålet om at flere menigheter utvikler plan for diakoni er ikke nådd. Dette er vi ikke tilfredse med. Samtidig registrerer vi at trykket på planarbeidet har vært stor i menighetene de siste årene, grunnet i arbeidet med de ulike reformene. Det ligger også en utfordringen i å støtte menigheter uten diakon slik at de prioriterer å lage lokale diakoniplaner. Vi har ingen forklaring på at antall menigheter med lokale diakoniplaner kan ha gått ned fra 79 til 73 sokn slik statistikken vi har mottatt viser. Videre ser fra etatsstatistikken i fjor at bispedømmet hadde 88 sokn med lokale diakoniplaner. Dette gjør oss usikre på hvilke tall som er rett. Dette må følges opp nærmere.

2.3.2 Arbeid blant flyktninger

Flere asylmottak er nedlagt og situasjonen er annerledes enn ved forrige årsskifte. Flere menigheter har iverksatt tiltak i møte med flyktninger bosatt på mottak i bispedømmet, samtidig som diakonene generelt arbeider med flyktningmottakene. Det samarbeides med Kulturkontor, Frivilligsentralen, Røde Kors, Nærmiljøsentere, Opplæringssentere og Helsestasjoner. Både trosopplæringen og konfirmantarbeidet har tiltak, og det arrangeres treff for flere aldersgrupper. Prosten i Hadeland og Land melder om stor bevissthet rundt flyktningarbeidet på ulike arenaer. Folk som kommer utenfra, gis rom og støtte til å finne seg til rette i gudstjenester og fellesskap.

Bispedømmerådet bevilget kr 200 000,- av OVF-midlene for 2016 til tiltak for flykninger og asylsøkere under paraplyen «Det gode møtet». Det kom inn 23 søknader for i alt 29 ulike tiltak. 19 av disse ble tildelt midler. Midlene ble fordelt på tiltak geografisk spredt over det meste av bispedømmet, og disse tiltakene har bidratt til økt kontakt mellom menigheter og flykninger.

I tiltaket «Bli kjent i Trysil», har kirken invitert flyktningene til ulike arrangementer i kirkens regi, som «Middag på tvers», barnearrangement, loppemarked, samt tilrettelagt for ortodokse gudstjenester. I Follidal rapporteres det om at de fleste av flyktningene bosatt i Follidal deltok på en utflukt. De trekker fram betydningen av at flyktningene får lære hva folk i Follidal gjør på fritida, hva nordmenn spiser, og sammen oppleve en gudstjeneste med barne dåp, kirkekaffe og fellesskap. Tiltaket «Verdens gutter» på Gran er profilert som et lavterskeltilbud med vennskap, nærhet og fellesskap. Arbeidet drives i samarbeid med kulturkontoret.

Domprosten trekker frem at det kan være krevende å knytte kontakt på grunn av språkproblemer. Flyktningene selv tar ikke kontakt fordi de er muslimer eller ortodokse kristne, samtidig som det flere steder er godt samarbeid med den katolske kirke og også den ortodokse. Det er også utfordrende at en del av flyktningene flyttes etter kort tid. Samtidig er det viktig å se at mottakene representerer en stor mulighet for menighetene – særlig i konfirmantarbeidet – til å lære mer om andre menneskers kultur og utfordringer. Prosten i Sør- Gudbrandsdal nevner at utfordringen kan være å finne gode møteplasser, samt forventninger til hva slags type fellesskap lokalmenigheten er. Det samme nevnes av prosten i Valdres, samt at kirken har som oppgave å bli mer synlig og tilstede for våre nye landsmenn. Andre nevner utfordringer som at innvandregruppene er forholdsvis store i forhold til lokalbefolkningen. Frivillighet er avgjørende for å få etablert tiltak av mer kontinuerlig karakter. I små staber mangler frivilligheten ofte organisatorisk støtte. Vi er tilfreds med stort initiativ blant menighetene i bispedømmet til å iverksette nye tiltak for og med flykninger. Samtidig ser vi at vi har mye å lære. Prostene tar opp flere utfordringer som bispedømmet vil følge opp videre. Et av tiltakene i 2017 vil være fagdager for diakoner som vil ha fokus på praktisk religionsdialog.

2.3.3 Grønne menigheter

Resultatmål: Flere menigheter blir «Grønn menighet»

I 2016 er det 52 Grønne menigheter i bispedømmet mot 47 Grønne menigheter i 2015. Det har vært en økning på 5 menigheter (10%) fra 2015. 32 % av menighetene i bispedømmet er Grønne menigheter. Flere menighetene synes ikke å se betydningen av å bli godkjent som Grønn menighet, selv om de utfører mange av de tiltak som godkjenningen innebærer. Det ser foreløpig ikke ut til at nytt konsept for Grønn menighet og ny Klimamelding for Den norske kirke har styrket dette tiltaket nevneverdig. Det må arbeides mer strategisk og målrettet for å øke antallet Grønne menigheter. I 2016 har fokus på dette arbeidet vært redusert grunnet ressursmangel. Til tross for dette har antall Grønne menigheter økt noe. Vi er fornøyd med å ha nådd resultatmålet om flere grønne menigheter.

2.3.4 Misjonsavtaler

Resultatmål: Flere menigheter er engasjert for misjon

Det er 106 misjonsavtaler i bispedømmet i 2016. Dette er det samme antallet som i 2015. Økningen fra 2014 til 2015 fra 98 til 106 avtaler kom som resultat av besøk til menighetsråd, økt satsning på misjon i samarbeid med Samarbeid menighet og misjon (SMM) og tydelig arbeid rettet mot menighetene i bispedømmet. 106 avtaler gir at 65 % av menighetene i bispedømmet har en misjonsavtale. Ressurssituasjonen på bispedømmekontoret har medvirket til at oppfølging av menigheter ikke har blitt like god som året før, noe som har ført til stagnasjon i antallet

misjonsavtaler. Vi er ikke fornøyd med å ikke nå resultatmålet, og imøteser å kunne følge menighetene tettere opp.

De menighetene som arbeider med å få lokale trosopplæringsplaner godkjent, har i 2016 blitt fulgt opp med spørsmål om misjonsavtaler og hvordan de eventuelt planlegger å bruke/dra nytte av misjonsavtalen i trosopplæringstiltak framover. Dette gjøres for å inkludere misjonsavtalene i menighetenes daglige arbeid og bevisstgjøre menighetene på at de har en misjonsavtale som gir gode innsteg i undervisningssituasjoner i tillegg til gudstjenestearbeid.

SMM-utvalget i Hamar bispedømme består av 9 medlemmer, ett fra hver misjonsorganisasjon og 2 fra bispedømmet. 25.11. 2016 ble ny regional avtale for Samarbeid menighet og misjon inngått for Hamar bispedømme. Avtalen gjelder fra 1.1.2017 med en varighet på 5 år.

2.3.5 Kirke og kultur

Resultatmål: Kirken gir rom for ulike kunst- og kulturuttrykk

Tabell 14: Konserter og andre kulturarrangement avholdt i kirkene i Hamar bispedømme

		Konserter, musikkandakter o.l				Andre kulturarrangement			
		Egne		Andre		Egne		Andre	
		Antall	Deltakere	Antall	Deltakere	Antall	Deltakere	Antall	Deltakere
Hamar	2015	489	43 598	339	65 316	208	8 237	49	9 053
	2016	595	47 010	370	65 063	224	10 291	55	6 616

Bispedømmet har god måloppnåelse innen kirke og kultur. Vi er fornøyd med en solid økning i antall konserter og kulturarrangement sammenlignet med 2015. Som et resultat av dette har også antall besøkende gått opp i 2016.

I 2016 ble det avholdt 819 arrangement i regi av kirken. Det samlede besøkstallet var 57301. De øvrige arrangementene hadde andre ansvarlige arrangører. Dette er en god økning fra 2015. Statistikken viser at enkelte menigheter har hatt satsninger knyttet til jubileer o.l., andre menigheter har få, men store kulturelle arrangementer (som musikkandakten på Dansebandfestivalen i Sel). I noen menigheter holdes det ukentlige orgelmeditasjoner o.l. som bidrar til et høyt antall arrangementer.

Dersom besøkstall alene legges til grunn, viser de at andre arrangører lykkes bedre med sine arrangementer i kirken enn kirken gjør selv. Gjennomsnittlig er besøket omtrent dobbelt så høyt på konserter der andre er arrangører. Det er likevel vanskelig å sammenligne disse tallene, da konserter og musikkandakter inngår i den helhetlige aktiviteten i menigheten, mens andre arrangører ofte bruker mye mer ressurser i å promotere sitt ene arrangement.

I 90 av bispedømmets 163 sokn har kirkene blitt brukt til eksterne konserter i løpet av 2016. I 41 sokn har det vært mellom 3 og 12 eksterne konserter, mens 6 sokn har hatt mellom 13 og 26 eksterne konserter. Vi bør være fornøyd med at kirkene brukes i såpass stor grad av lokalmiljøet til ulike kulturelle arrangementer. Samtidig ser vi et stort potensiale i at kirkene brukes mer til kulturarrangementer. 122 sokn melder om to eller færre arrangement totalt sett, både egne og andre arrangement.

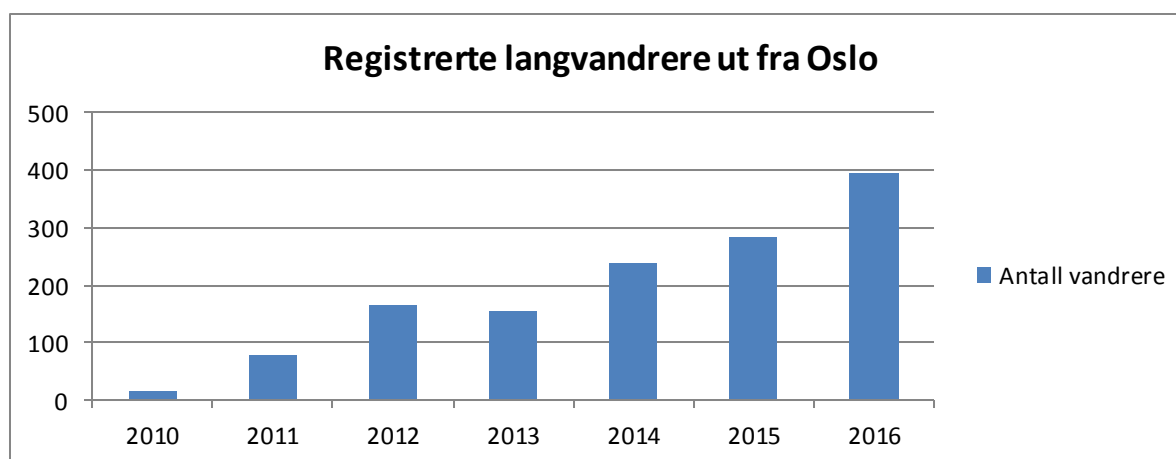
I bispedømmets menigheter finnes det ca 100 kor med til sammen 2000 medlemmer. Det blir spennende å se om de kirkemusikalske fagdage i 2017, som nettopp har «kor» som tema, kan styrke dette arbeidet.

Hamar domkirke sto ferdig i 1866, og 150 års jubileet ble markert og feiret med tiltak gjennom hele året. Det har vært en utfordring å synliggjøre domkirken som sentralkirken i bispedømmet, samt å opprette kontakten mellom domkirken og «folket». I løpet av året var det en rekke konserter og kåserier i domkirken, og i mange av gudstjenestene deltok både musikere og kor. I tilknytning til jubileet ble det laget en utstilling i Kulturhuset i tillegg til et opplegg for skoleelever med besøk til utstillingen og vandring til domkirken innenfor rammene til «Den kulturelle skolesekken». Over 300 elever fra 6. års trinn i alle Hamarskolene deltok i opplegget.

2.3.6 Pilegrimsarbeidet

Pilegrimsarbeidet i vårt område av landet har hatt en økende tendens over år. De fire statlige pilegrimssentrene rapporterer om tydelig, årlig økning i antallet vandrere, både blant dem som benytter pilegrimsledene til lokale vandring, og pilegrimer som går langs ledene over flere dager.

Pilegrimssenter Oslo er startstedet for mange av langvandrerne, og har en utsendingsseremoni for de som ønsker det. Denne utsendingen av pilegrimer har hatt en stigende utvikling de siste årene:

Det er i løpet av 2016 tatt grep for å styrke fellesskap og samhandling med pilegrimssentrene i bispedømmet, gjennom besøk på sentrene, samarbeid om arrangementer og felles møter med menighetsråd langs Gudbrandsdalsleden.

Det er behov for åpne kirker langs pilegrimsledene. De aller fleste pilegrimer etterspør dette, og skuffelsen over stengte kirkedører er tilsvarende sterk. Bispedømmerådet ved pilegrimsprest har tatt initiativ til møter med menighetsråd langs Gudbrandsdalsleden hvor åpne kirker er hovedtema. I regi av Nasjonalt pilegrimssenter er det iverksatt et prosjekt for å arbeide for at et økt antall kirker kan holde åpent i pilegrimssesongen. Pilegrimspresten i Hamar bispedømme deltar i prosjektgruppen.

Pilegrimsarbeidet i Hamar bispedømme preges mange steder av sterkt lokalt engasjement. Flere steder er det etablert pilegrimsforeninger. I 2016 ble det åpnet ny led i Eidskog, og det arbeides med forlengelse videre nordover. En led fra Valldal over Lesja til Dovre er i ferd med å ferdigstilles. I Valdres og langs Østerdalsleden arrangeres det årlige vandring sommerstid med god oppslutning.

Hovedutfordringen knyttet til pilegrimsarbeidet i Hamar bispedømme vil være at involvering og deltakelse blir prioritert, lokalt og regionalt. Ansatte trenger å øke sin kunnskap om og kjennskap til eksisterende pilegrimsarbeid. Menighetene bør i større grad ta pilegrimsledene i bruk, særlig i konfirmantarbeid og annen trosopplæring, ved gudstjenesteliv og samarbeid med skoler og

barnehager. Hamar bispedømme vil gjennom sin virksomhet stimulere til økt fokus på det lokale pilegrimsarbeidet i lys av dette.

2.3.7 Samarbeid med barnehager og skoler

Tabell 15: Besøk i skoler og barnehager

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Endring 15-16
Besøk i skoleklasse	269	261	221	189	196	154	126	-28
Besøk i barnehage	223	247	207	196	163	157	145	-12
Skolebesøk i kirken	195	220	188	180	149	159	176	17
Barnehagebesøk i kirken	128	117	111	120	81	94	121	27
Skolegudstjeneste	263	264	255	240	230	235	229	-6
Barnehagegudstjeneste	140	141	162	141	124	132	135	3

Antall skolegudstjenester har gått ned med seks gudstjenester i 2016. Det ble holdt 3 flere barnehagegudstjenester enn i 2015. Skolebesøk i kirken har økt med 17, og barnehagebesøk i kirken har økt med 27, og dette er en god utvikling. Derimot fortsetter besøkene i skolen og barnehagen å gå ned, og det kan tyde på at flere ønsker heller komme på besøk i kirkerommet enn å få besøk av en kirkelig tilsatt. Prostene melder om gode samarbeid de fleste steder, men at det også er skoler som ikke ønsker skolegudstjenester. Tatt i betraktning samfunnsdebatt om skolegudstjenester, er det gledelig å registrere at tallet er såpass stabilt i Hamar.

Under samtlige visitaser i Hamar blir det holdt møte med kommune og ledelse i skole/barnehage om formålet og regelverket rundt skole- og kirkesamarbeid. Erfaringen er at disse møtene etablerer kontakt der den har vært fraværende, og at de bidrar til å skape trygghet omkring rammer og regelverk for samarbeid. Møtene motiverer ansatte i kirke og skole til å gjøre bruk av flere muligheter som finnes i relasjonen mellom skole/barnehage og kirke. Prosten i Sør-Østerdal peker på fordelene må formaliserte samarbeidsavtaler, og sier «*der dette er innarbeidet i full skala, er det meget godt samarbeidsklima og god faglig interesse for utvikling av prosjektene både fra skolens og kirkens side...disse avtalene omfatter kirkebesøk, besøk i klassene, og kulturhistoriske vandringer på kirkegård og lokale kirkehistoriske steder.*» Slike avtaler er et godt redskap inn i relasjonen skole/barnehage og kirke. Det viktige er å styrke barnas livskompetanse, og derfor vil dette være et fortsatt satsningsområde i Hamar bispedømme i årene fremover.

2.3.8 Tilgjengelighet på nett

Resultatmål: Kirken blir mer tilgjengelig på internett

Tabell 16: Antall treff på www.kirken.no/hamar 2015

	2012	2013	2014	2015	2016
Antall besøk	8 497	12 160	13 511	24 630	27 623
Unike besøkende	1 962	4 247	6 471	11 733	16 423

Ressurssituasjonen har medvirket til at aktiviteten 2. halvår har vært lavere enn ønskelig på nettside og på Facebook. Likevel har antall besøk på nettsiden økt med 12 %.

I 2016 har vi forsterket arbeidet med bispedømmets tilgjengelighet på nett gjennom bruk av Facebook. Målet har vært å informere om og skape interesse for arbeidet i Hamar bispedømme, øke kunnskap om hva kirken og Hamar bispedømme gjør og står for, profilere bispedømmet og senke kommunikasjonskelen mellom kirke og folk.

44 % av trafikken på nettsiden kommer via søkemotorer. Facebook bidrar til 40 % av trafikken på nettsiden. Denne trafikken ser vi først og fremst som omdømmebyggende. Besøkene er av vesentlig kortere varighet enn fra for eksempel søkemotorer som google og bing. De besøkende ser nyheten det er lenket til, uten å besøke flere sider på nettsiden. Vi mener likevel dette er verdifullt fordi de besøkende blir oppmerksomme på bispedømmets nettside, og vil formodentlig søke etter informasjon via søkemotorer ved en senere anledning. Nyheter som er publisert på nettsiden deles i mye større grad etter at de er delt via Facebook.

2.3.9 Vigsling av kirkebygg

5. juni 2016 ble Borkerud kapell vigslet. Borkerud er opprinnelig et lite bruk som ligger i nærheten av Kjørkjehaugen, der den første kirken på Tretten ble bygd. Bruket ligger like i nærheten av pilegrimsleden, og er sertifisert som offisielt pilegrimsherberge. Kapellet var opprinnelig et gammelt fjøs fra utmarken i Bøverdalen, som er gjenreist og restaurert til kapell. Bygget er svært vakkert, og man stemmes til andakt når man kommer inn i rommet.

2.4 Rekruttering

Strategisk mål: Flere får lyst til å jobbe i kirka

For at Den norske kirke skal nå sitt hovedmål om å være en landsdekkende folkekirke, må rekruttering til kirkelige stillinger og frivilligheten styrkes.

I enkelte menigheter er det gode opplegg med ledertrening for ungdomsledere. Erfaring viser at dette også rekrutterer til kirkelig utdanning. Flere proster nevner i sine årsrapporter betydningen av godt ungdomsarbeid for å styrke rekrutteringen, slik som prostene i Solør, Vinger og Odal: «...*primært ungdom som deltar i det kristne ungdomsarbeidet som rekrutteres til kirkelig utdanning. I disse sammenhengene er det spesielt viktig at kirkens medarbeidere oppmuntrer til kirkelig utdanning*».

En viktig arena for rekruttering er utdanningsmesser for elever. Bispedømmet har ikke satset på deltakelse i slike messer, men vil nå legge til rette for at prester og andre kirkelige tilsatte kan delta på disse. Det er viktig med godt og oppdatert informasjonsmateriale, roll-ups mm.

Rekrutteringsbilaget «Jobb som forandrer» ble i 2016 fordelt i de forskjellige prostiene. Denne ga en god informasjon om de forskjellige kirkelige stillinger som vi håper kan gi litt nysgjerrighet for å se videre på. Hamar bispedømme har i tillegg lagd en liten brosjyre som viser hvordan det er å arbeide i vårt bispedømme, denne blir delt ut ved forskjellige anledninger.

Vi er ikke fornøyd med få søkere til flere av de utlyste stillingene. Blant tiltakene for å ta imot nye tilsatte vil være tilbud om arbeidsveiledning. Rekrutteringsboliger er et annet viktig tiltak etter at boligordningen er endret. I bispedømmet er det ca 45 rekrutteringsboliger. Det er et høyt tall i forhold til landet for øvrig. Bispedømmet har også satt i gang tilretteleggingstiltak for å beholde prester som av helsemessige årsaker ikke kan stå i sin stilling fullt ut, det samme gjelder tilrettelegging for tilsatte med funksjonshemming.

Prostene i Hamar bispedømme ble som i fjor bedt om å forsøke å kartlegge hvor mange fra Hamar bispedømme som var i kirkelig utdanning i 2016. Dette er fortsatt en vanskelig oppgave, og det finnes

ingen statistikk over dette. Utgangspunktet blir en mer eller mindre tilfeldig kjennskap man har til enkeltpersoner. Så vidt vi har kunnet bringe på det rene, er det i størrelsesorden ca 20 personer i våre to fylker som pr. årsskiftet 2015/2016 er i et utdanningsløp som retter seg mot arbeid i kirken.

7 av de som ble tilsatt i 2016 kom rett fra utdanning. 5 av disse hadde en annen yrkesbakgrunn fra tidligere. Dette er en ny utvikling, og viser nye rekrutteringsmuligheter for kirken.

2.4.1 Vigslinger

Resultatmål: Rekrutteringen til vigslende stillinger styrkes.

3 personer ble vigslet til prester i 2016, to menn og en kvinne. Det var ingen vigslinger i de andre tjenestekategoriene. Antall vigslinger har gått ned fra 2015, og dette henger sammen med øvrig rekruttering til kirkelig tjeneste. Mål om å styrke rekruttering til vigslende stillinger er nådd, men vi er ikke tilfreds med nedgang fra 2015.

2.4.2 Frivillige medarbeidere

Resultatmål: Flere engasjeres i frivillig tjeneste i kirken.

I følge etatsstatistikken er det registrert at 7 649 personer arbeidet frivillig i 2016. Dette er en nedgang fra 2015 på 1,8%. Mål om at flere engasjeres i frivillig tjeneste er dermed ikke nådd. Vi er ikke fornøyd med denne utviklingen.

2.4.3 Prosjekt rekruttering til kirkemusikk

I samarbeid med Toneheim folkehøgskole og den lokale kirke, har Hamar bispedømme fått etablert et valgfag i kirkemusikk med støtte fra Tilleggsgavefondet. Ideen er at dette kan anspore unge musikere til ytterligere skoleing og en karriere som kantor. I skoleårene 2015/16 og 2016/17 har det vært god deltakelse i faget.

Hamar bispedømme opplever at dette er en meget fruktbar metode for å styrke rekrutteringen til kantoryrket og man har opplevd god interesse fra andre bispedømmer for arbeidet. Støtten fra Tilleggsgavefondet bortfaller fra og med 2017, slik at man eventuelt må se på andre ordninger for å finansiere tiltaket videre.

2.4.4 Videreutdanning menighetspedagog

Våren 2016 startet Hamar bispedømmeråd i samarbeid med Teologisk fakultet i Oslo desentralisert videreutdanning som kvalifiserer til menighetspedagog. Nærmere halvparten av alle ansatte i trosopplæringen deltok på studiet *Bibelen i trosopplæringen – tekster og lesninger* (18 studenter, 6 menn, 12 kvinner) våren 2016, og *Kristendommens historie i trosopplæringen* (15 studenter, 4 menn, 11 kvinner) høsten 2016. Erfaringen er at studiet gir et viktig kompetanseløft for den enkelte, for fagmiljøet og for kirken lokalt, og er en berikelse for bispedømmet.

Hamar bispedømmeråd svært fornøyd over å ha fått til et kompetanseløft for så mange. Studiet er både rekrutterende og viktig for å beholde gode medarbeidere i trosopplæringsrelaterte stillinger i bispedømmet. Studiet fortsetter i tre semestre til og gir tilsammen 60 studiepoeng.

2.4.5 Utlysinger, søknader og tilsetninger i prestestillinger

Hamar bispedømme har i 2016 hatt 33 utlysninger, mens det i 2015 var 19 utlysninger. Dette er det høyeste tallet på landsbasis og utgjør 19,5 % av alle presteutlysninger i landet i 2016. 10 av stillingene har vært utlyst flere ganger, mot 4 i 2015. Dette er også det høyeste tallet på landsbasis. Det har vært 21 tilsetninger som tilsvarer 17% av samtlige i landet i 2016.

Tabell 17: Utlysinger, søknader og tilsetninger i prestestillinger

Bispedømme	Utlyste stillinger	Antall søknader	Søknader per stilling	Stillinger lyst ut flere ganger	Antall tilsetninger
Hamar	33	84	2,5	10	21
Landet totalt	169	606	3,6	30	126

Tidligere har vi hatt stor tilgang på prester fra Island. Dette har avtatt betraktelig. Antall utenlandske prester som er tilsatt i Hamar bispedømme er blitt færre i 2016. Pr. 31.12.16 var det 10 tilsatte prester fra Island, 2 fra Danmark og 2 fra Tyskland.

De fleste tilsatte, 11 tilsetninger, kommer fra annen statlig stilling, mens hele 7 kommer fra utdanning. Kun to av de nyutdannede tilsatte har ikke annen yrkesbakgrunn fra tidligere. Dette er en ny utvikling i presteskaperet.

Gjennomsnittlig antall søknader pr. stilling er lavt, 2,5 søknader pr. stilling mot 5,3 i 2015. Antall søknader pr. stilling har gått ned drastisk også på landsbasis fra 5,4 til 3,6 søknader pr. stilling. Hamar bispedømme har lavere antall søknader enn landsgjennomsnittet i 2016, mens det lå på landsgjennomsnittet i 2015. Samtidig er det mange av de samme søkerne på flere av stillingene. Vi ser med bekymring på denne utviklingen. Det er behov for å styrke arbeidet med rekruttering fremover.

Pr. 31.12.16 var det 5 ubesatte stillinger, hvorav en har stått ledig hele året. Dette er en nedgang fra 2015 med 2 stillinger. Ved inngangen til 2017 er det færre som har signalisert at de skal gå av med pensjon eller skifte stilling.

20 fratradte sin stilling i 2016, mot 12 i 2015. Hele 6 (30 %) av de som fratradte, gikk av med alderspensjon og 1 (5 %) med AFP. På landsbasis gikk 23 % av med pensjon og 18 % med AFP. Vi er tilfreds med at prestene står i arbeid til oppnådd pensjonsalder. 9 (45 %) av alle som fratradte, gikk over til annen statlig prestestilling mot 37 % på landsbasis.

2.4.6 Alderssammensetningen i prestatjenesten

Tabell 18: Alderssammensetning i prestatjenesten

	Under 40 år		40-49 år		50-59 år		Over 60 år		Totalt
	Antall	Pst.	Antall	Pst.	Antall	Pst.	Antall	Pst.	Antall
Hamar	15	13 %	36	31 %	35	30 %	30	26 %	116
Landet totalt	202	16 %	317	25 %	350	27 %	404	32 %	1273

Aldersfordelingen i presteskaperet i Hamar bispedømme er forholdsvis uforandret siden 2015. Aldersgruppen under 40 år har gått ned med 1 %, mens aldersgruppen 40-49 år har steget med 2 %. Aldersgruppen 50-59 år er lik som i 2015 og over 60 år har gått tilbake med 1 %. Det har vært forholdsvis mange som har gått av med alderspensjon det siste året noe som fører til at det er tilbakegang i den eldste aldersgruppen. Det har samtidig blitt tilsatt få under 40 år selv om det er tilsatt 7 prester som kommer direkte fra utdanning. Alderen på nyutdannede søkere til Hamar

bispedømme er forholdsvis høy. Det er en utfordring for framtida at nærmere 60 % av bispedømmets prester er over 50 år, 26 % over 60 år og kun 13 % under 40 år.

2.4.7 Livsfasepolitikk

Fra 2016 ble Hamar bispedømmeråds livsfasepolitikk endret fra at de over 62 år fikk 6 ekstra fridager, til at de over 65 år fikk 3 dager ekstra og ansatte med barn under 10 år fikk 3 dager ekstra. Dette er et ledd i rekrutteringsplanen for Hamar bispedømme, da betydningen av å ta vare på yngre ansatte er stor.

Ved arbeidsplanlegging vektlegges det at nyansatte prester får mulighet til å bruke mer tid til forberedelser de første årene de er i arbeid. Samtidig skal arbeidstiden legges slik at det er mulig å ha en forutsigbar fritid og god familiesituasjon.

2.4.8 Lønnsutvikling – fordelt etter stillingskategorier

Lønnsutviklingen for ansatte ved bispedømmekontoret har vært gjennomsnittlig 6 % i 2016, noe som er omtrent på linje med de andre bispedømmene. Lønnsnivået ellers ligger under gjennomsnitt.

Tabell 19: Gjennomsnittlig lønn ved bispedømmekontorene

	Ledere		Rådgivere		Konsulenter		Alle	
	Lønn	Pst.	Lønn	Pst.	Lønn	Pst.	Lønn	Pst.
Hamar	685,6	7 %	530,1	5 %	467,1	4 %	561,1	6 %
Landet totalt	701,4		546,6		468,0		567,9	

Lønnsøkningen blant prestene i 2016 ligger på landsgjennomsnittet, som p.t. er 4 %. Etter flere år med aktiv politikk for å få presteskaper på landsgjennomsnittet har vi nå nådd det målet. Alle kategorier ligger over gjennomsnitt med unntak av sokneprestene som ligger nær gjennomsnittslønn. Denne utviklingen er viktig for rekruttering til stillingene. Bakgrunnen for at dette får utslag i 2016 og ikke i 2015, er på grunn av brudd i lønnsforhandlingene i 2015 slik at dette først kom til uttrykk i 2016.

Tabell 20: Gjennomsnittslønn i 1000 kroner samt lønnsvekst – faste prestestillinger. (Økning fra 2015 i % i parentes)

	Prost	Sokneprest	Kapellan	Prostiprest	Spesialprest	Seniorprest	Alle
Hamar	793,4 (6,0 %)	604,9 (3,4 %)	553,1 (3,1 %)	583,4 (4,0 %)	623,3 (8,5 %)	689,8 (-1,4 %)	618,5 (4 %)
Landet totalt	780,2 (9,4 %)	607,8 (3,2 %)	543,6 (1,9 %)	580,4 (2,4 %)	601,7 (5,5 %)	609,2 (2,5 %)	609,6 (4 %)

På landsbasis er det prostene som har hatt den største lønnsveksten fra 2015 til 2016. Dette er en naturlig utvikling i forhold til endringene i stillingene som proster som ledere. I Hamar bispedømme har likevel lønnsutviklingen blant prostene vært lavere enn på landsbasis, altså 6 % mot 9,4 % på landsbasis. Det har likevel vært en lønnsøkning over tid som har medført at lønnsnivået for prostene er høyere enn landsgjennomsnittet. Med unntak av seniorprestekategorien ligger de andre stillingskategoriene over landsgjennomsnittet når det gjelder lønnsøkning.

I de andre stillingskategoriene bortsett fra seniorprest, ligger Hamar bispedømme over landsgjennomsnittet i økning fra 2015 til 2016.

2.4.9 Stillingskategorier – faste prestestillinger

Tabell 21: Stillingskategorier prestestillinger

	Biskop	Prost	Kapellan	Spesial- prest	Senior- prest	Prosti- prest	Sokne-prest	Total
Hamar	1	10	9	6	2	6	82	116
Landet totalt	12	94	183	73	37	65	809	1273
*)	0,9 %	7,4 %	14,4 %	5,7 %	2,9 %	5,1 %	63,6 %	

*) Den nederste raden viser prosentandelen de ulike stillingskategoriene utgjør for presteskapet i alle bispedømmene totalt.

Det er ingen stor endring i stillingskategoriene i Hamar bispedømme i 2016 sammenlignet med 2015. 4 prostipreststillinger står ledig ved årsskiftet. To av disse er bevisst holdt vakante, i tillegg til en 50 % stilling. En stilling er utlyst. Det vurderes å få omgjort enkelte soknepreststillinger til kapellanstillinger ettersom behovet for rekrutteringsstillinger er stort.

Det er en seniorprestestilling mindre i 2016 enn i 2015 som følge av naturlig avgang. Stillingen vil ikke bli lyst ut da dette var en opprettet stilling i forbindelse med en personalsak.

2.4.10 Etter- og videreutdanning

Regional kompetanseplan ble ferdigstilt våren 2016 og godkjent av bispedømmerådet før sommeren 2016. Kartlegging av kompetansen som finnes i bispedømmet er startet opp, men ikke fullført. Dette er en oppgave som vil bli prioritert i 2017. I 2016 ble midlene til etter- og videreutdanning brukt til «Reformasjon nå – Luther som utfordring og ressurs for Den norske kirke». Alle prestene i bispedømmet deltar. Første samling var høsten 2016 og prosjektet avsluttes med samling i Trondheim under reformasjonsmarkeringen 31.10.17.

2.4.11 Omdømme

Omdømmet til Den norske kirke generelt og til Hamar bispedømme spesielt er kanskje den viktigste faktoren når det kommer til rekruttering. Omdømmet skapes gjennom summen av en rekke faktorer, flere av dem er nevnt ovenfor.

3. Oppdrag i tildelingsbrev 2016

3.1. Samfunnssikkerhet og beredskap

Hamar biskop deltar i fylkesberedskapsrådet i Hedmark og Oppland fylker. Fylkesmennene i begge fylker ønsker at denne deltakelsen skal fortsette også etter relasjonene mellom stat og kirke endret seg 1. januar 2017. Hamar politidistrikt, Vest-Oppland politidistrikt og Gudbrandsdalen politidistrikt har blitt slått sammen til Innlandet politidistrikt med politimester lokalisert til Hamar. Formalisering av samarbeid mellom politiet og bispedømmet om LRS prest vil bli gjort i første halvdel av 2017. Bispedømmet har i 2016 etterspurt Kirkerådet for sentrale avtaler som grunnlag for slikt samarbeid.

4. Nærmere omtale av virkemiddelbruken

Vi vil kommentere seks områder av virkemiddelbruken bispedømmet anvender for å nå sine mål.

Bruk av faste møtepunkt

I tillegg til bispedømmerådsmøtene, er det prostemøter, kontaktmøter og kirkevergelagsmøter som gjennom året er de viktigste strategiske møtepunktene som bispedømmet bruker til gjensidig kommunikasjon, informasjon og samhandling og for å forankre prosesser og tiltak. Administrasjonen i bispedømmet avholder ukentlige stabsmøter, ledermøter og avdelingsmøter.

Kortfattede referater og systematiske rutiner vedrørende kopimottakere er viktige faktorer for å holde en god informasjonsflyt de ulike arenaene i mellom.

Fagsamlinger for ansatte

Det blir holdt regelmessige fagsamlinger for kirkefaglige ansatte som menighetsprester, diakoner, trosopplæringsmedarbeidere, kirkemusikere, fengselsprester, sykehusprester, pensjonister og nytilsatte. Disse brukes aktivt til å styrke fagmiljøet i bispedømmet og til å involvere faggruppene i arbeidet med bispedømmets strategiske mål.

Facebook

Hamar bispedømme på Facebook har styrket formidlingen av nyheter på bispedømmets nettside. Vi erfarer at enkelte utlysning av stillinger får mange delinger etter publisering på Facebook. Også andre nyheter og kalenderhendelser deles mye fra nettsiden etter publisering på Facebook, rekorden er 390 delinger. Dette bidrar vesentlig i å nå fram med informasjon til målgruppene våre.

Bispevisitaser

Det er i 2016 avholdt 4 bispevisitaser. Hamar biskop fortsetter sin strategi med å la bispedømmets strategidokument belyse lokalkirken og dens rammer og vilkår. Dette skjer med utgangspunkt i menighetenes egne rapporter og de visitasprogram som legges opp lokalt. Utfordringer til videre arbeid gis, men bare når de er forankret gjennom de samtaler og møtepunkter man har hatt under visitasen. Omtrent ett år etter visitasen blir det gjennomført oppfølgingsmøter. Disse møtene er viktig for de endringsprosessene menighetene står i, og synliggjør en systematisk og helhetlig tenkning rundt bispevisitaser. Visitasene i 2016 har styrket inntrykket av behovet for forsterket kirkefaglig samhandling og ledelse lokalt.

Beredskapsordningen

Beredskapsordningen for prestene i Den norske kirke er en konsekvens av hensynet til prestatjenestens særlige ansvar og pålegg om å utføre tjenester av uoppsettelig karakter kombinert med hensynet til at den enkelte prest skal ha en rimelig grad av forutsigbarhet i tjeneste og fritid. Ved inngåelsen av den nye arbeidstidsavtalen for prestene fra 1. januar 2016, ble en betydelig større del av prestenes arbeidstid knyttet til avholdelse av beredskapsvakt. På bakgrunn av dette ble det enighet mellom arbeidsgiver og arbeidstakerorganisasjonene om et forsøksprosjekt, der antall beredskapsområdet ble redusert fra 10 til 4 fra 1. juli 2016. Ordningen skal evalueres våren 2017. Bispedømmet sparer ressurser tilsvarende ca. 3 årsverk på denne endringen.

Økonomiforvaltningsplan for prostiene

For å møte utfordringene knyttet til ubalansen mellom ordinær drift og bevilget ramme, er et av bispedømmerådets tiltak fastsettelsen av en økonomiforvaltningsplan for prostiene. Denne består i hovedsak av to komponenter. Ved ledighet i stilling pålegges en vakanseperiode før ny tilsetting. I denne perioden skal det ikke benyttes vikar og arbeidsoppgavene skal fordeles mellom de øvrige prestene i prostiet. I 2016 var denne perioden 4 måneder. Det andre tiltaket er begrensning i bruk av refunderte sykepenger. I 2016 ble det tilbakeført 50 % av sykepengererefusjonen til prostiene.

Samtidig blir økonomiforvaltningsplanen gjennomført med fornuft. Det foretas en helhetlig vurdering med hensyn til personalsituasjonen i det enkelte prosti i forbindelse med hver eneste vakanse eller ved lengre sykefravær.

Omstillingsprosess 2017

På bakgrunn av strammere økonomiske rammer initierte bispedømmerådet senhøsten 2016 en prosess for omstilling av virksomheten. Omstillingsprosjektet vil pågå 1. halvår 2017 og endelig vedtak vil bli fattet i bispedømmerådets møte 7. juni 2017. Målsetningen for prosjektet er økonomisk balanse mellom tildeling og ordinært driftsnivå.

Del IV. Styring og kontroll i virksomheten

1. Mål-, resultat- og risikostyring

Hamar bispedømmeråd bruker mål- og resultatstyring som et grunnleggende styringsprinsipp. Den samlede måloppnåelsen vurderes som tilfredsstillende, ref. årsrapportens del III. Bispedømmerådet har over flere år utviklet et sammenhengende system for mål-, resultat- og risikostyring, basert på metoder anbefalt av Direktoratet for økonomistyring (DFØ). Det er foretatt risikoanalyse knyttet til alle virksomhetens mål for 2016. I risikoanalysen er følgende tema spesielt belyst:

- Kritiske suksessfaktorer for å nå de målene som reflekterer departementets og Kirkemøtets overordnede mål for Den norske kirke
- Risikofaktorer for manglende måloppnåelse
- Konkrete tiltak for å redusere risikoen for manglende måloppnåelse
- Ansvar og tidsfrister for å gjennomføre tiltakene

Hamar bispedømmeråd opplever at man har funnet en form og omfang av mål-, resultat- og risikostyring som er tjenlig for virksomheten.

2. Likestilling

Hamar bispedømme arbeider systematisk for å fremme likestilling mellom kjønnene og hindre diskriminering når det gjelder kjønn, funksjonsevne, etnisitet og seksuell orientering. Dette gjøres bl.a. ved tilrettelegging av arbeidsplasser for ansatte med nedsatt funksjonsevne, kvinner oppfordres til å søke lederstillinger, og seksuell legning etterspørres ikke ved tilsetning. Bispedømmerådets livsfasepolitikk bidrar til å tilrettelegge arbeidssituasjonen for begge kjønn og forskjellig livssituasjon og alder.

Kvinneandelen i presteskaper er 40 % i 2016 mot 36 % i 2015. Det er kun Oslo bispedømme som har høyere kvinneandel enn Hamar bispedømme. På landsbasis ligger kvinneandelen for 2016 på 32 %. Målet for Hamar bispedømme er at det skal være like mange kvinner som menn i presteskaper.

Kvinneandelen blant lederstillinger i Hamar bispedømme stiger, fra 22,2 % i 2015 til 36,4 % i 2016. Det er over landsgjennomsnittet.

Kvinneandelen blant ledere ved bispedømmekontoret har vært stabilt i mange år, 25%. Blant rådgiverne er det en økning i andel kvinner til 86%.

Tabell 22: Kvinneandel - søknader og tilsetninger

Bispedømme	Søknader			Tilsetninger		
	Antall søknader	Herav fra kvinner	Prosentandel kvinner	Antall tilsetninger	Herav kvinner	Prosentandel kvinner
Hamar	84	31	36,9 %	21	12	57,1 %
Landet totalt	606	209	34,5 %	126	50	39,7 %

Andel kvinner som søker stilling i Hamar bispedømme er stabilt, 36,9 % i 2016 mot 36 % i 2015. Det er kun Oslo og Tunsberg bispedømme som har høyere andel kvinnelige søkere til sine prestestillinger. Hamar bispedømme er med 57,1 % tilsatte kvinner godt over landsgjennomsnittet på 39,7 %.

Tabell 23: Kjønnfordeling: deltid, sykefravær, foreldrepermisjoner. Alle ansatte i bispedømmene.

	Legemeldt fravær		Deltid		Foreldrepermisjon	
	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn
Hamar	10,0 %	4,4 %	8,9 %	4,1 %	3,6 %	0,3 %
Landet totalt	7,6 %	3,5 %	11,7 %	4,9 %	2,7 %	0,6 %

Kvinneandelen av sykemeldte har i 2016 økt betraktelig og er langt over gjennomsnittet. Menns sykefravær er også noe over landsgjennomsnittet for i 2016. Bakgrunnen for den høye sykemeldingsprosenten er at det har vært fire lengre sykefravær blant kvinnene på bispedømmekontoret. Dette utgjør en stor del av sykemeldingsprosenten i Hamar bispedømme. Kun Borg og Døveprostiet har høyere andel kvinnelig sykemeldingsprosent enn Hamar bispedømme. Det er ventet at sykefraværet blir lavere i 2017.

Antall deltidsstillinger for kvinner har økt etter at en kvinne har fått delvis uførepensjon dette året. En av de ansatte mennene har gått over til 50 % stilling i bispedømmet og 50 % i annen prestestilling i løpet av 2016. Fortsatt er Hamar bispedømme under gjennomsnitt når det gjelder deltidsansatte.

En kvinne har hatt foreldrepermisjon hele 2016, mens to andre har hatt foreldrepermisjon fra juni måned. Samtidig har en mann hatt permisjon fra september og ut året i tillegg til en som startet sin permisjon i slutten av 2016. Det er stor økning i antall fødselspermisjoner i Hamar bispedømme som følge av at det har vært ansatt mange yngre kvinner de siste årene.

Tabell 24 : Kvinners gjennomsnittslønn i prosent av menns, prestestillinger

	År	Prost	Sokneprest	Kapellan	Andre	Totalt
Hamar	2015	92 %	96 %	94 %	89 %	92 %
	2016	90 %	97 %	91 %	97 %	94 %
Landet totalt	2015	98 %	98 %	100 %	96 %	97 %
	2016	99 %	98 %	99 %	98 %	97 %

I Hamar bispedømme er det små forskjeller på gjennomsnittslønnen for kvinner og menn. De små differanser som er et resultat av ansiennitet og alder.

Tabell 25: Kvinners gjennomsnittslønn i prosent av menns, bispedømmekontorene

	År	Ledere	Rådgivere	Konsulenter	Totalt
Hamar	2015	132 %	99 %		92 %
	2016	126 %	97 %		87 %
Landet totalt	2015	97 %	97 %	101 %	91 %
	2016	97 %	96 %	101 %	90 %

På bispedømmekontoret har lønnsøkningen vært størst i ledergruppen, noe som har bidratt til at kvinners gjennomsnittslønn i prosent av menns har blitt redusert.

3. HMS/arbeidsmiljø

Tabell 26: Sykefravær alle ansatte, administrasjon og presteskap.

	Egenmeldt		Legemeldt		Totalsum		Kjønnfordeling	
	Sykedager	Fravær	Sykedager	Fravær	Sykedager	Fravær	Kvinner	Menn
Hamar	58	0,2 %	1969	6,8 %	2026	7,0 %	10,2 %	4,5 %
Landet totalt	782	0,2 %	17060	5,0 %	17842	5,2 %	8,0 %	3,7 %

Det totale sykefraværet har steget fra 3,8 i 2015 til 7 % i 2016. Dette er over landsgjennomsnittet og er ingen god utvikling. Som forklart ovenfor skyldes dette at det i administrasjonen har vært flere lengre sykemeldingsperioder som nå er avsluttet.

Egenmeldte sykefravær er konstant, kun endring fra 0,3 % i 2015 til 0,2% i 2016. Her ligger Hamar bispedømme på gjennomsnitt for landet.

Refusjon av sykepenger har steget i 2016 sammenlignet med 2015, ettersom det har vært flere langtidssykemeldinger og færre sykemeldinger under 16 dager. Intensjonen i IA-avtalen at arbeidstaker skal raskest mulig tilbake i jobb, har gjort at noen av de langtidssykemeldte har vært tilbake tidligere i gradert sykemelding.

Arbeidsplassundersøkelsen for 2016 hadde en svarprosent på nær 100 %. Det går fram av disse at mange går på jobb selv om er syk. Det har vært en grundig gjennomgang av alle rapportene. De som har meldt at de opplever seg trakassert eller mobbet har blitt fulgt opp. Undersøkelsen viser at samarbeidet blant de ansatte og at prestenes forhold til prost er bra.

4. Oppfølging av revisjonsmessige forhold

Hamar bispedømmeråd fikk ingen merknader fra Riksrevisjonen for regnskapsåret 2015. Bispedømmerådet har i 2016 fulgt opp de områder med forbedringspotensial som Riksrevisjonen vektla i forbindelse med revisjonsdialogen for 2015.

5. Vurdering av mislighetsrisiko

I bispedømmerådets *Rutinebeskrivelser for økonomistyring* er fastsatt arbeidsprosesser som reduserer risikoen for misligheter, herunder elektronisk sporbar håndtering av alle utbetalingsbilag med to godkjenner før endelig godkjenning av betalingsfil i bank, ingen mulighet for direkte betaling i bank og ingen bruk av kontantkasse i virksomheten. Det er også i dette regelverket egne bestemmelser for innkjøpsområdet. Hamar bispedømme baserer seg videre på Den norske kirkes presteforening sine yrkesetiske retningslinjer og *etiske retningslinjer for statstjenesten* i sitt arbeid med etiske standarder, noe som innebærer en bevisstgjøring vedrørende eksempelvis habilitet og nærstående parter. Dette medfører nødvendigvis ikke at risikoen for misligheter er eliminert i virksomheten, men at den anses som relativt lav og at rutinene er tilfredsstillende for å redusere risiko og avdekke eventuelle tillitsbrudd.

Del V. Vurdering av framtidsutsikter

Hamar bispedømme vurderer sin evne til å nå fastsatte mål og levere resultater framover som overveiende gode. Uansett vil det være flere forhold både i og utenfor virksomheten som påvirker mulighetene våre til å utføre vårt oppdrag.

Statsbudsjettets bevilgning til Den norske kirke for året 2017 var en reell innstramming i de økonomiske rammene, og dette gjelder også for Hamar bispedømme. Som svar på dette er det igangsatt et omstillingsarbeid med sikte på økonomisk balanse mellom økonomiske tildeling og driftsnivå i vårt bispedømme. De sterkt svekkede økonomiske rammene vil innebære en svekkelse av tjenestene bispedømmet har mulighet til å gi.

Den norske kirke følger to linjer i omstillingsarbeidet. Den nye relasjonen mellom kirke og stat, med større selvstendighet for kirken, ble ytterligere stadfestet ved endringene i Kirkeloven som trådte i kraft fra 1. januar 2017. Dette medførte at Den norske kirke ble et eget rettssubjekt. Arbeidsgiver- og virksomhetsansvar ble fra årsskiftet 2016/2017 overdratt fra staten til det nye rettssubjektet. Både sentral og regionalt Den norske kirke anvendt, og anvender fortsatt, store ressurser til denne overgangen. Nye regelverk og nye IKT-systemer innenfor HR og økonomi kom på plass før nyttår 2017. Videre arbeider de kirkelige organer med hvordan kirken skal organiseres fra det øyeblikk Stortinget eventuelt vedtar en ny rammelov for tros- og livssynssamfunn, herunder den nåværende kirkelovs bestemmelser. Dette vil etter signalene kunne skje i 2020.

Hamar bispedømme har som intensjon å videreutvikle rådgivningstjenestene bispedømmerådet står ansvarlig for. Det bør særlig fokusere på å styrke samhandling mellom ulike grupper ansatte lokalt. Dette tiltaket er avgjørende i bispedømmerådets strategi for å oppnå god oppslutning om kirkens virksomhet. Ledelsen har derfor et spesielt fokus på omfanget av og kvaliteten på disse tiltakene.

Mange fellesråd melder om strammere rammer i kommunenes kirkebudsjetter. Dette får konsekvenser for vedlikehold av kirker, omlegging eller opphør av tjenester som kirken utfører og begrenset bruk av kirkebygg. Kommunereformen vil kunne endre noe på sammensetningen av kommuner i bispedømmet. Dette vil igjen medføre en reduksjon i antall kirkelige fellesråd. Det synes som kommunereformen vil få begrenset omfang i vårt bispedømme, men det er fortsatt for tidlig å fastslå hvordan kommunekartet vil bli seende ut de nærmeste årene. Dette vil avhenge både prosesser og vedtak i kommunene og i Stortinget. Spørsmål for kirken vil være hvordan den lokale kirkeøkonomien vil bli ivaretatt ved større enheter. Hvordan vil endring av disse strukturene påvirke lokalsamfunnets evne og vilje til å ta vare på kirkene sine? Vil dette kunne frigjøre ressurser, eller vil større enheter lede til videre innstramminger? Kirken bør ta del i disse prosessene lokalt og slik bidra til at lokalsamfunnets ansvar for kirkene også blir en del av vurderingsgrunnet. Ved å ta del i disse prosessen vil kirken bli bedre i stand til å omstille seg til de endringene som måtte komme.

Oppslutningen om dåp blant tilhørige har stabilisert seg de siste årene. Det er likevel viktig å intensivere arbeidet med innhenting av kunnskap om begrunnelsene for at foreldre velger dåp eller ikke velger dåp, slik at vi kan finne gode tiltak for å møte denne situasjonen på en god måte.

Bispedømmerådet registrerer at nedgangen i samarbeid mellom skole/barnehage og kirke er stanset. KIFO viser til at tilhørighet til kirke bygges gjennom møtepunktene mellom skole og kirke. Bispedømmerådet vil derfor arbeide for at ressurser til dette prioriteres.

Kirken har en kommunikasjonsutfordring i å gi folk trygghet på at folkekirken er der for dem uavhengig av strukturelle endringer i forholdet kirke/stat. Tillit og tilhørighet skapes gjennom hvordan den lokale og sentrale kirke framstår, både i offentligheten generelt og gjennom de ulike møtepunkter i et menneskes liv.

Del VI. Årsregnskapet

1. Ledelseskommentarer

Hamar bispedømmeråd var inntil 1. januar 2017 et statlig forvaltningsorgan underlagt Kulturdepartementet. Bispedømmerådet førte i 2016 regnskapet i henhold til kontantprinsippet, slik det framgår av prinsippnoten til årsregnskapet.

Årsregnskapet bekreftes med dette avlagt i henhold til bestemmelser om økonomistyring i staten, rundskriv R-115 fra Finansdepartementet og krav fra Kulturdepartementet i instruks om økonomistyring. Regnskapet gir et dekkende bilde av Hamar bispedømmeråd disponible bevilgninger, regnskapsførte utgifter og inntekter i 2016.

I 2016 har Hamar bispedømmeråd samlet disponert tildelinger til driftsutgifter på kr 104 216 000,-. Bispedømmerådet hadde i 2016 et inntektskrav på 1 042 000 kroner. Netto tildeling til ordinær drift over statsbudsjettet var således 103 174 000 kroner. Regnskapsførte driftsutgifter ble 104 884 000 kroner, mens inntektene totalt ble 1 298 000 kroner. Til sammen utgjør det totale netto resultat i ordinær drift et merforbruk på 412 000 kroner (1 335 000 kroner merforbruk i presteskabet og 923 000 kroner mindreforbruk i administrasjonen) i forhold til bevilgningen over statsbudsjettet. Dette tilsvarer 0,4 % av netto tildeling.

Bispedømmet hadde et merforbruk på 789 000 kroner i 2015. Dette kom til fratrukk på tildelingen for 2016. Regnskapsresultatet for 2016 er dermed innenfor det som ville vært bevilgningen uten merforbruket fra forrige år. Det vurderes som avgjørende viktig at bispedømmet møter utfordringen med strammere økonomiske rammer framover.

I tillegg til det som blir definert under ordinær drift, er Hamar bispedømmeråd ansvarlig for overføring av tilskudd over statsbudsjettets post 75 til trosopplæring og andre kirkelige formål. Til denne oppgaven følger et ansvar for kontroll og oppfølging av anvendelsen av midlene, vurdering av søknader om overføring av mindreforbruk og forvaltning av eventuelle ubenyttede tilskudd. Total sum i tilskuddsoverføring i 2016 var 33,9 millioner kroner.

Hamar bispedømmeråd forvalter også 0,8 mill. kroner gjennom midler fra Opplysningsvesenets fond. Dette er midler som overføres som tilskudd etter søknad til ulike tiltak innenfor Kirkemøtets satsningsområder. Det er bokført et mindreforbruk på 88 000 kroner under disse postene i 2016.

Mellomværende med statskassen utgjorde pr 31.12.16 kr 89 333,-. Oppstillingen av artskontorrapporteringen viser at dette mellomværende består av fordringer på i alt kr 33 333,- og gjeld på kr 56 000,-. Fordringen gjelder ansattlån og gjelden er knyttet til videreføring av husleietrekk.

Riksrevisjonen er ekstern revisor og bekrefter årsregnskapet for bispedømmerådet. Revisjonsberetningen er offentlig 1. mai 2017. Den kan etter det fås ved henvendelse til Hamar bispedømmeråd.

Gunhild Tomter Alstad
bispedømmerådsleder

Freddy Knutsen
stiftsdirektør

2. Prinsippnote

Årsregnskap for Hamar bispedømmeråd er utarbeidet og avlagt etter nærmere retningslinjer fastsatt i bestemmelser om økonomistyring i staten ("bestemmelsene"), fastsatt 12. desember 2003 med endringer, senest av 5. november 2015. Årsregnskapet er i henhold til krav i bestemmelsene punkt 3.4. Nærmere bestemmelser forefinnes i Finansdepartementets rundskriv R-115 av 24. november 2016 og eventuelle tilleggskrav fastsatt av overordnet departement.

Oppstillingen av bevilgningsrapporteringen omfatter en øvre del med bevilgningsrapporteringen og en nedre del som viser at virksomheten ikke står oppført med beholdning i kapitalregnskapet. Oppstillingen av artskontorrapporteringen har en øvre del som viser hva som er rapportert til statsregnskapet etter standard kontoplan for statlige virksomheter og en nedre del som viser grupper av kontoer som inngår i mellomværende med statskassen. Oppstillingen av bevilgningsrapporteringen og artskontorrapporteringen er utarbeidet med utgangspunkt i bestemmelsene punkt 3.4.2 – de grunnleggende prinsippene for årsregnskapet:

- a) Regnskapet følger kalenderåret
- b) Regnskapet inneholder alle rapporterte utgifter og inntekter for regnskapsåret
- c) Utgifter og inntekter er ført i regnskapet med brutto beløp
- d) Regnskapet er utarbeidet i tråd med kontantprinsippet

Oppstillingene av bevilgnings- og artskontorrapportering er utarbeidet etter de samme prinsippene, men gruppert etter ulike kontoplaner. Prinsippene korresponderer med krav i bestemmelsene punkt 3.5 til hvordan virksomhetene skal rapportere til statsregnskapet. Sumlinjen "Netto rapportert til bevilgningsregnskapet" er lik i begge oppstillingene.

Alle statlige virksomheter er tilknyttet statens konsernkontoordning i Norges Bank i henhold til krav i bestemmelsene pkt. 3.8.1. Ordinære forvaltningsorgan (bruttobudsjetterte virksomheter) tilføres ikke likviditet gjennom året. Ved årets slutt nullstilles saldoen på den enkelte oppgjørskonto ved overgang til nytt år.

3. Bevilgningsrapporteringen

Bevilgningsrapporteringen viser regnskapstall som Hamar bispedømmeråd har rapportert til statsregnskapet. Det stilles opp etter de kapitler og poster i bevilgningsregnskapet som bispedømmerådet har fullmakt til å disponere. Kolonnen samlet tildeling viser hva virksomheten har fått stilt til disposisjon i tildelingsbrev for hver kombinasjon av kapittel/post.

4. Artskontorrapporteringen

Artskontorrapporteringen viser regnskapstall bispedømmerådet har rapportert til statsregnskapet etter standard kontoplan for statlige virksomheter. Bispedømmerådet har en trekkrettighet for disponible tildelinger på konsernkonto i Norges bank. Tildelingene skal ikke inntektsføres og vises derfor ikke som inntekt i oppstillingen. Note 8 til artskontorrapporteringen viser forskjeller mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen.

Oppstilling av bevilgningsrapportering 31.12.2016

Utgiftskapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst	Note	Samlet tildeling*	Regnskap 2016	Merutgift (-) og mindreutgift
0340	Driftsutgifter	01	driftsutgifter	A, B, 2, 3, 5	104 216 000	104 884 182	-668 182
0340	Spesielle driftsutgifter	21	spesielle driftsutgifter	A, B, 2, 3, 5	901 000	878 603	22 397
0340	Tilskudd til trosopplæring	75	tilskudd	B, 7		33 886 735	
<i>Sum utgiftsført</i>					105 117 000	139 649 520	
Inntektskapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst	Note	Samlet tildeling*	Regnskap 2016	Merinntekt og mindreinntekt(-)
3340	Salgsinntekter mv	01	driftsinntekter	A, B, 1	1 042 000	1 297 798	255 798
3340	Inntekter ved oppdrag	02	spesielle driftsinntekter	A, B, 1	901 000	966 373	65 373
5309	Tilfeldige inntekter	29	ymse	1		181 498	
5700	Folketrygdens inntekter	72	arbeidsgiveravgift	1		10 629 631	
<i>Sum inntektsført</i>					1 943 000	13 075 300	
Netto rapportert til bevilgningsregnskapet						126 574 220	
Kapitalkontoer							
60065901	Norges Bank KK /innbetalinger			8		9 731 625	
60065902	Norges Bank KK/utbetalinger			8		-140 598 335	
703874	Endring i mellomværende med statskassen			8		4 292 490	
<i>Sum rapportert</i>						0	
Beholdninger rapportert til kapitalregnskapet (31.12)							
					31.12.2016	31.12.2015	Endring
703874	Mellomværende med statskassen			8	89 333	-4 203 157	4 292 490
* Samlet tildeling skal ikke reduseres med eventuelle avgitte belastningsfullmakter. Se note B for nærmere forklaring.							

Note A Forklaring av samlet tildeling utgifter

Kapittel og post	Overført fra i fjor	�rets tildelinger	Samlet tildeling
034001	-789 000	103 302 000	102 513 000
334001	0	1 042 000	1 042 000
034021	0	901 000	901 000
334002	0	901 000	901 000

Note B Forklaring til brukte fullmakter og beregning av mulig overførbart beløp til neste år

Kapittel og post	Stikkord	Merutgift(-)/ mindre utgift	Utgiftsført av andre iht. avgitte belastnings- fullmakter(-)	Merutgift(-)/ mindreutgift etter avgitte belastnings- fullmakter	Merinntekter / mindreinntekter(-) iht. merinntektsfullmakt	Ondisponering fra post 01 til 45 eller til post 01/21 fra neste års bevilgning	Innsparinger(-)	Sum grunnlag for overføring	Maks. overførbart beløp *	Mulig overførbart beløp beregnet av virksomheten
034001/334001	Kan overføres	-412 384	Ikke aktuelt	Ikke aktuelt	Ikke aktuell	0	Ikke aktuell	Ikke aktuelt	Ikke aktuelt	Ikke aktuelt
034021/334002	Kan nyttes under post 01	87 770	Ikke aktuelt	Ikke aktuelt	Ikke aktuell	0	Ikke aktuell	87 770	5 158 700	87 770
034075	Belastningsfullmakt fra Kirkerådet	-135	Ikke aktuelt	Ikke aktuelt	Ikke aktuell	0	Ikke aktuell	Ikke aktuell	Ikke aktuelt	Ikke aktuelt
*Maksimalt beløp som kan overføres er 5% av årets bevilgning på driftspostene 01-29, unntatt post 24 eller sum av de siste to års bevilgning for poster med stikkordet "kan overføres". Se årlig rundskriv R-2 for mer										

Forklaring til bruk av budsjettfullmakter

Mottatte belastningsfullmakter

Stikkordet «kan overføres»

Stikkordet «kan benyttes under»

Stikkordet «overslagsbevilgning»

Avgitte belastningsfullmakter (utgiftsført av andre)

Fullmakt til å overskride driftsbevilgninger mot tilsvarende merinntekter

Fullmakt til å overskride investeringsbevilgninger mot tilsvarende innsparing under driftsbevilgninger under samme budsjettkapittel

Fullmakt til å overskride driftsbevilgninger til investeringsformål mot tilsvarende innsparing i de tre følgende budsjettår

Innsparing i regnskapsåret som følge av bruk av fullmakt til å overskride driftsbevilgninger til investeringsformål mot tilsvarende innsparing i de tre følgende budsjettår

Romertallsvedtak

Mulig overførbart beløp

Oppstilling av artskontorrapporteringen 31.12.2016			
	Note	2016	2015
Driftsinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Innbetalinger fra gebyrer	1	0	0
Innbetalinger fra tilskudd og overføringer	1	1 076 036	1 099 507
Salgs- og leieinntekter	1	1 188 135	1 177 683
Andre inntekter	1	0	0
<i>Sum inntekter fra drift</i>		2 264 171	2 277 190
Driftsutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Utbetalinger til lønn	2	95 305 975	90 348 350
Andre utbetalinger til drift	3	10 391 536	12 912 169
<i>Sum utbetalinger til drift</i>		105 697 511	103 260 518
Netto rapporterte driftsutgifter		103 433 340	100 983 328
Investerings- og finansinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Innbetaling av finansinntekter	4	0	0
<i>Sum investerings- og finansinntekter</i>		0	0
Investerings- og finansutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Utbetaling til investeringer	5	37 459	59 752
Utbetaling til kjøp av aksjer	5,8B	0	0
Utbetaling av finansutgifter	4	0	0
<i>Sum investerings- og finansutgifter</i>		37 459	59 752
Netto rapporterte investerings- og finansutgifter		37 459	59 752
Innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten			
Innbetaling av skatter, avgifter, gebyrer m.m.	6	0	0
<i>Sum innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten</i>		0	0
Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten			
Utbetalinger av tilskudd og stønader	7	33 914 550	32 938 000
<i>Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten</i>		33 914 550	32 938 000
Inntekter og utgifter rapportert på felleskapitler *			
Gruppelivsforsikring konto 1985 (ref. kap. 5309, inntekt)		181 498	175 735
Arbeidsgiveravgift konto 1986 (ref. kap. 5700, inntekt)		10 629 631	9 792 574
Nettoføringsordning for merverdiavgift konto 1987 (ref. kap. 1633, utgift)		0	0
<i>Netto rapporterte utgifter på felleskapitler</i>		-10 811 129	-9 968 309
Netto rapportert til bevilgningsregnskapet		126 574 220	124 012 771
Oversikt over mellomværende med statskassen **			
Eiendeler og gjeld		2016	2015
Fordringer		33 333	3 000
Kasse		0	0
Bankkontoer med statlige midler utenfor Norges Bank		0	0
Skyldig skattetrekk		0	-4 223 945
Skyldige offentlige avgifter		0	0
Annen gjeld		56 000	17 788
Sum mellomværende med statskassen	8	89 333	-4 203 157
* Andre ev. inntekter/utgifter rapportert på felleskapitler spesifiseres på egne linjer ved behov.			
** Spesifiser og legg til linjer ved behov.			
Kontrollsum:			
126 574 220			
126 574 220			
0			

Note 1 Innbetalinger fra drift					
				31.12.2016	31.12.2015
<i>Innbetalinger fra gebyrer</i>					
Sum innbetalinger fra gebyrer				0	0
<i>Innbetalinger fra tilskudd og overføringer</i>					
Tilskudd fra andre statlige virksomheter				945 163	949 318
Tilskudd fra organisasjoner og stiftelser				130 873	150 189
Sum innbetalinger fra tilskudd og overføringer				1 076 036	1 099 507
<i>Salgs- og leieinnbetalinger</i>					
Eksterne refusjonsinntekter				1 103 977	662 070
Tilfeldige inntekter				9 275	36 734
Kursinntekter				34 850	439 301
Annen leieinntekt				40 033	39 578
Sum salgs- og leieinnbetalinger				1 188 135	1 177 683
<i>Andre innbetalinger</i>					
Sum andre innbetalinger				0	0
Sum innbetalinger fra drift				2 264 171	2 277 190

Note 2 Utbetalinger til lønn					
				31.12.2016	31.12.2015
Lønn				89 453 998	81 143 212
Arbeids giveravgift				10 629 631	9 792 574
Pensjonsutgifter*				0	0
Sykepenger og andre refusjoner (-)				-4 810 370	-1 745 046
Andre ytelser				32 716	1 157 610
Sum utbetalinger til lønn				95 305 975	90 348 350
<i>* Denne linjen benyttes av virksomheter som innbetaler pensjonspremie til SPK.</i>					
Antall årsverk:				126,4	127,7

Note 3 Andre utbetalinger til drift					
				31.12.2016	31.12.2015
Husleie				1 066 809	1 242 436
Vedlikehold egne bygg og anlegg				0	0
Vedlikehold og ombygging av leide lokaler				0	7 038
Andre utgifter til drift av eiendom og lokaler				426 834	490 493
Reparasjon og vedlikehold av maskiner, utstyr mv.				0	6 011
Mindre utstysanskaffelser				101 425	82 877
Leie av maskiner, inventar og lignende				127 432	90 273
Kjøp av fremmede tjenester				2 820 456	4 253 886
Reiser og diett				4 034 144	4 087 334
Øvrige driftsutgifter				1 814 436	2 651 822
Sum andre utbetalinger til drift				10 391 536	12 912 169

Note 4 Finansinntekter og finansutgifter					
				31.12.2016	31.12.2015
<i>Innbetaling av finansinntekter</i>					
Renteinntekter				0	0
Valutagevinst				0	0
Annen finansinntekt				0	0
Sum innbetaling av finansinntekter				0	0
				31.12.2016	31.12.2015
<i>Utbetaling av finansutgifter</i>					
Renteutgifter				0	0
Valutatap				0	0
Annen finansutgift				0	0
Sum utbetaling av finansutgifter				0	0

Note 5 Utbetaling til investeringer og kjøp av aksjer					
				31.12.2016	31.12.2015
<i>Utbetaling til investeringer</i>					
Immaterielle eiendeler og lignende				4 213	29 905
Tomter, bygninger og annen fast eiendom				0	0
Beredskapsanskaffelser				0	0
Infrastruktureiendeler				0	0
Maskiner og transportmidler				0	0
Driftsløsøre, inventar, verktøy og lignende				33 246	29 847
Sum utbetaling til investeringer				37 459	59 752
				31.12.2016	31.12.2015
<i>Utbetaling til kjøp av aksjer</i>					
Kapitalinnskudd				0	0
Obligasjoner				0	0
Investeringer i aksjer og andeler				0	0
Sum utbetaling til kjøp av aksjer				0	0

Note 6 Innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten					
				31.12.2016	31.12.2015
Sum innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten				0	0

Note 7 Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten					
				31.12.2016	31.12.2015
Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten				33 914 550	32 938 000

Note 8 Sammenheng mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen.							
Del A Forskjellen mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen							
					31.12.2016	31.12.2016	
					Spesifisering av bokført avregning med statskassen	Spesifisering av rapportert mellomværende	Forskjell
Finansielle anleggsmidler							
	Investeringer i aksjer og andeler*				0	0	0
	Obligasjoner				0	0	0
	<i>Sum</i>				0	0	0
Omløpsmidler							
	Kundefordringer				0	0	0
	Andre fordringer				33 333	33 333	0
	Bankinnskudd, kontanter og lignende				0	0	0
	<i>Sum</i>				33 333	33 333	0
Langsiktig gjeld							
	Annen langsiktig gjeld				0	0	0
	<i>Sum</i>				0	0	0
Kortsiktig gjeld							
	Leverandørgjeld				0	0	0
	Skyldig skattetrekk				0	0	0
	Skyldige offentlige avgifter				0	0	0
	Annen kortsiktig gjeld				56 000	56 000	0
	<i>Sum</i>				56 000	56 000	0
	Sum				89 333	89 333	0

* Virksomheter som eier finansielle anleggsmidler i form av investeringer i aksjer og selskapsandeler fyller også ut note 8 B

Engelen på toppen av himlingen på prekestolen i Hamar domkirke. Anthon Rørvik skar ut det meste av prekestolen etter tegninger av Arnstein Arneberg, men engelen ble laget av Ragnhild Butenschøn.

DEN NORSKE KIRKE
Hamar bispedømme

Postboks 172 2302 Hamar Besøksadresse: Folkestadsgate 152
Telefon 62 55 03 50 www.kirken.no/hamar hamar.bdr@kirken.no